

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SERAMİK VE CAM TASARIMI ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

MOZAİK TEKNIĞI VE UYGULAMALAR

Hazırlayan

Betül KÜPLEMEZ

Danışman

Doç. Memduha Candan GÜNGÖR

İzmir / 2022

YEMİN METNİ

“Seramik ve Cam Tasarımı Yüksek Lisans” tezi olarak sunduğum *“Mozaik Tekniği ve Uygulamalar”* adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

... / ... / ...

Betül KÜPLEMEZ

İmza

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün / / tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği' nin maddesine göre Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Betül KÜPLEMEZ 'in **“Mozaik Tekniği ve Uygulamalar”** konulu tezi incelenmiş ve aday / / tarihinde, saat’da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

ÖZET

İnsanlar yerleşik düzene geçtikten sonra, içinde bulunduğu mekânı güzelleştirme isteği günümüzde kadar devam etmiştir. İnsanlar temel ihtiyaçlardan sonra içinde yaşadığı ortama güzellik katmaya başlamıştır. Bu estetik dokunuşların içinde yer alan mozaik tekniği geçmişten gelen geleneksel alt yapısıyla günümüz teknolojisi, fikirleri ve becerilerinin gelişmesiyle hala kamusal, özel, iç ve dış mekân, dinsel mekân fark etmeksizin kullanılabilen bir tekniktir. Günümüze kadar ulaşabilmiş modern yapısını bozulmadan koruyabilmiş nadir sanat dalları arasındadır.

Tek başına anlam ifade etmeyen küçük parçaların yan yana kullanımıyla ortaya çıkan bu teknik mozaik olarak isimlendirilir. Mozaik tekniğinin tek bir malzemesinin olmaması mozaik sanatçılarına sınırsız özgürlük hakkı tanımaktadır. Antik çağlarda sadece doğada bulunan malzemelerle oluşturulabiliyorken günümüzde seramik, cam, mermer, ahşap, kâğıt ve kumaş başta olmak üzere birçok malzeme kullanılarak oluşturulabilir.

Mozaik tekniğinin genel anlamda kullanım alanları düz zemin üzerine oluşturulan resimsel anlatım biçimidir. Çağdaş sanat sonrasında üç boyutlu mozaik eserler hızla üreilmeye devam etmektedir. Seramik mozaiklerin sıkça tercih edilesinin başlıca sebepleri ise tüm koşullarda diğer mozaiklere göre daha uzun ömürlü olması ve kullanım kolaylığı sağlamasıdır.

Bu araştırmada; mozaik tekniğinin gelişim serüveni içerisinde, üç boyutlu seramik mozaiklerin üretime uygun hale getirilmesi, mozaik tekniğiyle çalışma prensiplerine uygun çalışmaların yapılması ve yüzyıllardır günümüze kadar gelen bu teknik farklı uygulama teknikleriyle ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Mozaik Tekniği, Seramik Mozaik, 3 Boyutlu Mozaikler.

ABSTRACT

After people settled down, the desire to beautify the place they live in has continued until today. After basic needs, people started to add beauty to the environment they live in. The mosaic technique, which is included in these aesthetic touches, is a technique that can still be used in public, private, indoor and outdoor spaces, religious spaces, with the development of today's technology, ideas and skills with its traditional infrastructure from the past. It is among the rare branches of art that has survived to the present day and preserved its modern structure intact.

This technique, which is created by the side-by-side use of small pieces that do not make sense on their own, is called mosaic. The lack of a single material of the mosaic technique gives the mosaic artists the right to unlimited freedom. While it could only be created with materials found in nature in ancient times, today it can be created using many materials, especially ceramics, glass, marble, wood, paper and fabric.

The general usage areas of the mosaic technique are the pictorial expression form created on a flat ground. After contemporary art, three-dimensional mosaic works continue to be produced rapidly. The main reasons why ceramic mosaics are frequently preferred are that they have a longer life than other mosaics in all conditions and provide ease of use.

In this study; In the development adventure of the mosaic technique, making three-dimensional ceramic mosaics suitable for production, working in accordance with the principles of working with the mosaic technique and this technique that has been coming for centuries will be discussed with different application techniques.

Keywords: Mosaic, Mosaic Technique, Ceramic Mosaic, 3D Mosaics.

ÖNSÖZ

Antik çağdan itibaren kullanılan mozaik tekniği insanların sanatı dışı vurma tekniklerinden sadece bir tanesidir. Mozaik tekniği resim sanatından sonra ortaya çıkmasına rağmen yıllar içinde birçok alanda uygulanmaya başlanmıştır. Mozaik tekniğinin kullanım alanları çok geniştir. Zemin döşemesi, duvar döşemesi, ıslak zeminler, tavan süslemeleri gibi birçok alanda kullanım kolaylığı sağlaması mozaik tekniğinin çok yönlülüğünü ortaya çıkartmaktadır. Uygulanılan bölgenin diğer sanat dallarına kıyasla daha uzun ömürlü bir yapıya sahip olması ve her alana kolay uygulanabilmesi ve kullanımının sağladığı kolaylık bu tekniğin tercih edilebilir olmasını sağlamaktadır.

“Mozaik Tekniği ve Uygulamalar” adlı tezi, mozaik tekniğinin yeni yapılan arkeolojik kazılar sonucunda tarihinin değişmesi, ilk olarak bilinen mozaik tekniğine yeni soluklar kazandırılması ve hala güncel olarak yaşam alanlarımızı süslemeye devam eden bir teknik olması, geçmişten gelen bağların henüz kopmadan sadece yeni revizeler yapılarak bir döngü halinde günümüze ulaşması bu tez konusunun hala araştırılması gerektiği kanısına beni yönlendirdi.

Bu tez çalışmasında, mozaik tekniğinin tanımı ve tarihçesi, mozaik tekniğinin tarihsel süreci ve güncel mozaik sanatçıların geleneksel olan mozaik tekniğine getirdiği yeni bakış açıları ele alınmıştır. Genel anlamda mozaik tekniği resimsel ifade aracı olarak kullanılmasının yanında üç boyutlu eserler üzerinde kullanımı incelenmeye çalışılmıştır. Üç boyutlu formlar üzerinde mozaik tekniğinde uygulamaları oluşturmak hedeflenmiştir.

Yüksek lisans eğitim hayatımda bilgisini ve yardımlarını benden esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Memduha Candan Güngör’e, ikinci danışmanım Prof. İsmail Yardımcı’ya ve tüm bölüm hocalarıma lisans ve yüksek lisans eğitim hayatımda her zaman desteklerini esirgemeyen, yapıcı yorumlarda bulunan Öğr. Gör. Onur Fındık’a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tez çalışmalarımı hayata geçirmemde ve atölyesini kullanmamda bana yardımcı olan Cem Atmaca’ya düşünsel ve fiziksel

anlamda destekleri olan aileme ve tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim. Bana engin bilgileriyle yol gösteren sayın Gülistan Genç'e ve bana tez konumda yol göstermeye çalışan Süha Semerci'ye, her anlamda yanımda olan fikirlerime destek sağlayan Hakkı Kartal'a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TUTANAK.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

MOZAİK TEKNIĞİ TANIMI VE MOZAİK YAPIM SÜREÇLERİ

1.1 Mozaik Kelimesinin Tanımı ve Kökeni.....	4
1.2 Mozaik Yapım Tekniğinin Tarihsel Kökeni.....	5

1.3 Mozaik Yapım Tekniği Ve Kullanılan Malzemeler	7
1.4 Mozaik eşitleri Ve Özellikleri.....	11
1.4.1 Opus Tessellatum.....	12
1.4.2 Opus Vermiculatum	13
1.4.3 Opus Signinum.....	15
1.4.4 Opus Sectile	17
1.4.5 Opus Musivum.....	19
1.4.6 Opus Alexandrinum	20

2. BÖLÜM

MOZAİK TEKNIĞİNİN TARİHSEL SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ

2. Mozağin Tarihsel Boyutu.....	23
2.1 Mezopotamya Bölgesinde Bulunan Mozaikler	29
2.1.1 Hitit Mozaikleri.....	30
2.1.2 Sümer Mozaikleri.....	33
2.2 Gordion Mozaikleri.....	38

2.3 Assos Mozaikleri	39
2.4 Bergama Mozaikleri.....	41
2.5 Roma Dönemi Mozaikleri	43
2.6 Bizans Dönemi Mozaikleri.....	48

3. BÖLÜM

MOZAİK TEKNİĞİ KULLANAN SANATÇILAR

3. Mozaik Tekniği Kullanan Sanatçılar	55
3.1 Kamusal Alan Mozaikleri	55
3.1.1 Antoni Gaudi, Park Güell.....	55
3.1.2 Niki De Saint Phalle, Tarot Garden	58
3.1.3 Nek Chand, The Rock Garden.....	60
3.2 Mozaik Tekniği Kullanan Çağdaş Sanatçılar	61
3.2.1 Bedri Rahmi Eyüboğlu.....	61
3.2.2 Eren Eyüboğlu	63

3.2.3 Iliya Iliev	65
3.2.4 Marco Bravura	66
3.2.5 Cleo Mussi	67
3.2.6 Gülistan Genç	68
3.2.7 Süha Semerci	69
3.2.8 Monica Machado	71
3.2.9 Dino Maccini	72
3.2.10 Dusciana Bravura	74
3.2.11 Mohammed Banawy	75
3.2.12 Sergey Karlov	77
3.2.13 Rashid Johnson	79

4. BÖLÜM

UYGULAMALAR

4. Mozaik Tekniğı Kullanılarak Uygulanan Çalışmalar	82
4.1 Kafatası.....	85
4.2 Büstler	87
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	94
ÖZGEÇMİŞ	102

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. İmparatoriçe Theodora ve Görevlilerinin Betimlendiği Mozaik Duvarda Yüzükte Yer Alan Değerli Taşlar, San Vitale, Ravenna, İtalya (M.S. 525-547).....	9
Şekil 2. Opus tessellatum, III. yüzyıl; Piazza della Stazione Termini, Taş Mozaik, Roma.	13
Şekil 3. Aziz Georgu Mozaïği, Mozaik ve Cam, ...	14
Şekil 4. Kaba Opus Signinum Harcı.....	16
Şekil 5. Modern Opus Signinum	16
Şekil 6. Pompeii'deki Faun Evi'nden Mozaik Döşeme, Opus Sectile Tekniği, Mermer Mozaik, Pompeii	18
Şekil 7. Kibyra Bouleuterion'u Orkestrası Zemin Döşemesi, Opus Sectile Tekniği, Medusa Resmi, Mermer Mozaik, Kibyra Kazısı Arşivi	18
Şekil 8. Opus Musivum Tekniğiyle Yapılmış Çalışma, Cam Mozaik	20
Şekil 9. Opus Alexandrinum Tekniği, Basilica di San Giovanni, Laterano, Mermer ve Değerli Taşlar, XII. Yüzyıl, Roma.	21
Şekil 10. Al-Ubaid–Irak buluntusu, Seramik Mozaik, Irak	25
Şekil 11. M.Ö. 3000 Sümer Uruk Kentinde Bulunan İlk Mozaik, Seramik Mozaik, Irak	26
Şekil 12. Pişmiş Topraktan Yapılan ve Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçalar.....	27
Şekil 13. Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçalar	27
Şekil 14. Pişmiş Topraktan Yapılmış Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçalar	28

Şekil 15. Pişmiş Toprakta Yapılan ve Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçaların Yüzeye Yerleştirilmesi.....	28
Şekil 16. Pişmiş Toprakta Yapılan ve Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçaların Yüzeye Sabitlenmesi.....	29
Şekil 17. Hititler Döneminden Kalma Uşaklı Höyük'te Bulunan Taban Mozaigi, Taş Mozaik, Yozgat	31
Şekil 18. Hititlere Ait Mozaik, Taş Mozaik, Yozgat.....	32
Şekil 19. Ur Standartı Önden Görünüm, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum.....	35
Şekil 20. Ur Standartı Arkadan Görünüm, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum.....	35
Şekil 21. Ur Standartı Ön Yüzey Mozaik İşemeleri, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum	36
Şekil 22. Ur Standartı Arka Yüzey Mozaik İşemeleri, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum	36
Şekil 23. Ur Standartı Detaylı Görünüm, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum.....	37
Şekil 24. Gordion Mozaikleri, Megaron II. Mermer Mozaik, Taş Mozaik, M.Ö. 800, Gordion Müzesi Ankara.....	39
Şekil 25. Athena Tapınağındaki Mozaik Planı, Assos	40
Şekil 26. Athena Tapınağı'ndaki Mozaik Döşemesinin Bordürü, Asoos.....	41
Şekil 27. Bergama Saray Odası Mozaik Kalıntısı, IV D Odası, Taş Mozaik, Bergama	42

Şekil 28. Bergama Sunak Odası, V Oda, Taş Mozaik, Bergama	42
Şekil 29. Zeugma Kentinde Çıkan Mozaikler, Official Turkish Museums Türkiye Kültür Portalı	45
Şekil 30. Zeugma Çingene Kızı Mozaïği, Taş Mozaik, M.Ö. 300, 78x52 cm, Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep	46
Şekil 31. İskender Mozaïği Fauna Evi, İssos Savaşı, Taş Mozaik, 5,82x3,13 cm, Pompei	46
Şekil 32. İskender Mozaïği Detay, Taş Mozaik, Pompei	47
Şekil 33. İsa'nın ve Meryem'in Rahip Simeon'a Tapınakta Sunumunun Mozaïği, Taş Mozaik, 6. 7. Yüzyıl, İstanbul Arkeoloji Müzesi	50
Şekil 34. İmparatoriçe Theodora ve Görevlilerinin Betimlendiği Mozaik Duvar, Taş Mozaik, Değerli Taşlar, M.S. 526-547, San Vitale, Ravenna, İtalya	51
Şekil 35. Aya İrini'nin Absid Üzerindeki İkonaklast Yarım Kubbe, 9. Yüzyıl, Aya İrini Kilisesi İstanbul	52
Şekil 36. Park Güell, Seramik, Cam ve Taş Mozaik, 1926, 17 ha, İspanya Barselona ..	57
Şekil 39. Tarot Garden Genel Görünüm, Seramik Mozaik, 1998, İtalya	59
Şekil 41. The Rock Garden, Seramik, Taş ve Evsel Atıklar, 1965, 16 ha, Hindistan	61
Şekil 37. Bedri Rahmi Eyüboğlu, NATO Genel Merkezi için Hazırladığı 50 m ² Mozaik Pano, Seramik, Cam, Taş, 1959, Paris	63
Şekil 38. Eren Eyüboğlu Mozaik Çalışması, Seramik, Cam, 1965, Fatih İstanbul	64
Şekil 40. Uçabilseydim, Taş Mozaik, Demir Parçaları, 30x20x13 cm, 2015, Bulgaristan	65

Şekil 42. Ardea Purpurea, Seramik ve Taş Mozaik, 1999, 620 x 200x 140 cm. Beyrut, Lübnan.	66
Şekil 43. Süpürülmemiş Zemin, Seramik Mozaik, 8m x 7m, İngiltere	68
Şekil 44. Kırlangıçlar, Taş Mozaik, 2010, 40x40x70 cm Prof. Ali Küpelioglu Koleksiyonu.....	69
Şekil 45. Atatürk Mozaigi, Cam Mozaik, 2015, 275x375 cm, Türkiye Büyük Millet Meclisi.....	70
Şekil 46. Natürmort Sahneleme, Seramik ve Taş Mozaik, 1999, 100x160x60 cm, Portekiz	72
Şekil 47. Bir Boşluk Şekli, Polyester, Taş Mozaik, 165x38x58 cm, İtalya.....	73
Şekil 48. Tek Boynuzlu At, Değerli Taşlar, Boncuk, 2007, Ravenna Şehri MAR Sanat Müzesi	75
Şekil 49. Aile, Seramik ve Ahşap, 2009, 200x80x40 cm, Mısır.	80
Şekil 50. Simple Secret, Taş Mozaik, 2017, 40x40 cm, Rusya.	78
Şekil 51. Stone Mosaic Vessel, Taş Mozaik, 2018, 47x29x22 cm, Rusya.	79
Şekil 52. Mozaik Ağaç Kütüğü II, 2015, Strafor, Fiberglass, Cam Mozaik ve Harç, 26,5x46x46.....	84
Şekil 53. Kırık Beş, Seramik Karo, Ayna, Sprey, Emaye, Siyah Sabun, Balmumu, 2020, 250,2x430,5x7,6 cm.....	80
Şekil 54. Kafatası, Seramik Mozaik, 2022, 24x17x16 cm.....	86
Şekil 55. Büst I, Seramik Mozaik, 2022, 21x15x11 cm	88
Şekil 56. Büst II, Seramik Mozaik, 2022, 26x15x14 cm.....	89
Şekil 57. Büst III, Seramik Mozaik, 2022, 20x14x14 cm	90

Şekil 58. Büstler, Seramik Mozaik, 2022, 48x26x16 cm	91
---	----

KISALTMALAR

Bkz: Bakınız

cm: santimetre

Doç.: Doçent

Ft: Feet

ha: Hektar

km: kilometre

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

m: metre

Öğr. Gör.: Öğretim Görevlisi

örn: örneğin

Prof: Profesör

yy.: Yüz yıl

web: web sayfası

GİRİŞ

Mozaik tekniği, çoğu zaman seramiğin dışında olan bir teknik olarak algılanabilmektedir. Genel olarak resim ile yan yana olduğunu savunanlar olsa da mozaik tekniğinde kullanılan malzeme büyük önem taşımaktadır. Seramik sanatında da birçok malzemenin bir arada kullanılabilmesiyle birlikte iki sanat dalının bir arada kullanımı ortaya sayısız olasılıklar sunabilmektedir. Bu çalışmada, antik çağlardan günümüze kadar ulaşabilen ve hala günümüzde insanların yaşadığı mekânı, süs eşyalarını, kentsel yapılar ve ibadethaneler başta olmak üzere birçok alanı süslemeye devam eden mozaik tekniğini günümüzde sadece resim sanatından kurulan bağdan ayırıp farklı bir bakış açısıyla yani sadece resimsel, iki boyut değil üç boyut üzerinden de ele alınmaya çalışılacaktır.

Diğer bir durum, seramik endüstrisinin gelişimi ile birlikte fabrikasyon ürünlerin artmasıyla, seramik parçaların fabrikalar tarafından ıskartaya çıkarılmasıyla oluşan çevre kirliliğini bir nebze de olsa azaltmak adına atılan birçok seramik mozaik eserlerin üretimiyle birlikte, çevreye duyulan hassasiyetin ve malzeme olarak seramiğin seçilmesi seramik mozaiği daha görünür hale getirmiştir. Birçok sanatçı günümüzde doğada kaybolmayan bu seramik parçalarını tek başına bir anlam ifade etmemesine rağmen onları küçük boyutlara getirip bir uyum içerisinde sanat eserlerine dönüştürmektedir.

Mozaik tekniğini en yoğun kullanan, bir sanatçı kadar iyi gözlem yapabilen mimar Antoni Gaudi olmuştur. Gaudi, birçok eseri geri dönüşümle doğaya zarar vermesini önleyerek sanat eserine çevirmiştir. Doğayı çok seven Gaudi, yaratılmış her şeyden ilham almıştır. Art Nouveau temsilcisi olan Gaudi, genel olarak seramik, mozaik, vitray gibi renk oyunlarından oluşan sayısız eserler üretmiştir.

Diğer bir bakış açısı ise doğadan gelen toprağın belli aşamalardan geçtikten sonra mukavemet kazanmasıyla dayanıklılığın çok yüksek olması ve doğadaki dış ve

iç etkenlerden korunarak üretilen mozaik eserlerin her koşulda ortam fark etmeksizin sergilenebilir ve alıcıya ulaşılabilir olmasıdır.

Bu tez çalışmasında özellikle geleneksel bir yapıdan gelen mozaik tekniğini çağdaş sanatçılar tarafından nasıl bir evrim süreci geçirdiği ve sadece resimsel formların değil Antoni Gaudi'nin yaptığı eserler gibi üç boyutlu eserler üzerinde de uygulanabilir olunduğu incelenmiştir.

Birinci bölümde, mozaik tekniğinin tanımı ve mozaik yapım süreçlerinin incelenmesi adlı başlık altında mozaik kelimesinin tanımı, mozaik yapım tekniğinin tarihsel kökeni, mozaik yapımında kullanılan malzemeler ele alındıktan sonra mozaik çeşitleri ve özellikleri hakkında bilgilendirme yapılmaya çalışılmıştır. Mozaik çeşitleri olarak opus tessellatum, opus vermiculatum, opus signium, opus sectile, opus musivum ve opus alexandrinum incelenmiş ve görsellerle desteklenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, mozaik tarihsel sürecinin incelenmesi adlı başlık altında mozaik tarihsel boyutu hakkında bilgilendirme yapıldıktan sonra Mezopotamya başta olmak üzere Hitit, Sümer, Gordion, Assos, Bergama, Roma ve Bizans dönemi mozaikleri ele alınarak araştırmalara yer verilmiştir. Özellikle Hitit mozaikleri araştırmasında yeni yapılan kazılarla birlikte bulunan mozaiklerle birlikte tarihinin değişeceği konusunda yapılan araştırmalara ve mozaik örneklerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise yapıtlarında, mozaik tekniği kullanan sanatçılar adlı başlık altında kamusal alan mozaikleri ve mozaik tekniği kullanan çağdaş sanatçılar olarak iki kısma ayrılmıştır. Bu başlıklar altında mozaik çalışmalar incelenmiş ve sanatçıların hayatları ve yaptığı mozaik eserlerden örnekler verilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde ise üç boyutlu mozaik algısından çıkılmadan oluşturulan seramik büstler oluşturulmuştur. Ardından oluşturulan soyut büstlerle birlikte büstlerin üzerine yerleştirilecek renkli parçalarda da seramik malzeme kullanılmıştır, bisküvi pişiriminin ardından oluşturulan karolar sırlanmıştır. Mozaik tekniğinin genel yapısından uzaklaşmadan oluşturulan karolar küçük boyutlara indirgenip bisküvi pişirimi yapılmış olan, büstlerin üzerine yerleştirilerek uygulamalar yapılmıştır.

1. BÖLÜM

MOZAİK TEKNİĞİ TANIMI ve MOZAİK YAPIM SÜREÇLERİ

1.BÖLÜM

MOZAİK TEKNİĞİ TANIMI ve MOZAİK YAPIM SÜREÇLERİ

1.1 Mozaik Kelimesinin Tanımı ve Kökeni

“Eski Yunanca ’da abakiskoi, Latince ’de abaculi, tesserae¹ veya tessellae olarak isimlendirilen mozaik Osmanlı ’da fuseyfis kelimesi kullanmıştır. Anlam olarak mozaik, farklı renkte malzemelerin küçük parçalarını bir araya getirilerek oluşturan düzenleme tekniğinin adıdır. Dar anlamda ise, ufak boyutlu renkli cam ve taş parçalarının dizilimi ile oluşan döşeme, duvar ve örtü betimlemelerine denir” (Ödekan, 1997: 1300).

Mozaik sözcüğü etimolojik olarak Diocletien zamanındaki Latince bir eserde karşımıza çıkmış ve sonrasında musivum olarak değişime uğramıştır (Kaplan, 2019). Mitolojik olarak Zeus’un Uranus kızı Mnemosyne (bellek) ile bütünleşmesinden doğmuş dokuz kızı olan dokuz ilham perileri “Musalar” olarak adlandırılırdı. Bu esin perileri erken dönem mitoloji yazarlarına göre nympha (su kaynağı perisi) özelliği içlerinde barındırmışlar ve çeşme yapıları ile bütünleştirilmişler daha önceki dönemde ise tiyatro, müzik, dans, şiir gibi sanat kollarında üretkenlik aşamasında sanatçıların ilham kaynakları haline gelmişlerdir. Musalar (Mousas) su kaynağından esin kaynağına dönüşme aşamasında çok sayıda eserle bütünleştirilmişler ve kelime kökeni olarak mozaik (mousaicus) sözcüğünün haricinde müze (museum) ve müzik (music) sözcükleri de bu isimlerinden meydana gelmiştir (Ekincioğlu, vd, 2018).

¹ Tesserae: Mozaiklerde daha güçlü bir resim etkisi yaratmak üzere kullanılan, MÖ 3. yüzyılda keşfedildiği tahmin edilen, çeşitli renklerdeki küçük mozaik taş, cam ve mermer parçalarına verilen isimdir.

Mozaik kelimesinin kök olarak nerden geldiği tam olarak bilinmemektedir. Fakat mozaik sözcüğünün Yunan mitolojisindeki güzel sanatları temsil eden ilham perileri olan Mousa'ların adıyla alakası olduğu söylenilmektedir. Latince'de "Musivivim opus" şeklinde adlandırılan mozaik eserler, Orta Çağ'a kadar birçok şekilde anılmıştır. Zaman içerisinde Musivum kelimesi, mozaik olarak kullanılmıştır. Mozaik çizimleri üstüne çalışan sanatçıya "musivarius", döşeme mozaiklerini yapan ustaya ise "tessallarius" ya da "pavimentarius" denilmiştir (Aygüneş, 2006).

1.2 Mozaik Yapım Tekniğinin Tarihsel Kökeni

Mozaik tekniği çok uzun yıllardır kullanılan ama gelenekselin ve modernliğin estetiksel olarak birleşmenin en güzel örnekleri arasında yer alan bir sanat dalıdır. Günümüze kadar ulaşan modern yapısını koruyabilmiş nadir sanat dallarındandır. Gelişen ve değişen teknolojiyle birlikte geçmişten günümüze kadar birçok alanda kullanılmaya devam etmiştir.

Önceki yıllarda mozaik yapımında en çok kullanılan teknik yan yana dizilmiş tesseraları çimento harcı ile tutturarak yapıldı. Bu tekniğe göre yapılacak desenin dış hatları çıkarılır, öncelikle beyaz bir kumaş ya da kaba kâğıt üzerine resmedilirdi. Daha sonra mozaik malzemesi zemin üzerine yan yana gelecek şekilde dizilirdi. Ortaya çıkan desenin dört tarafı ahşap bir çerçeve ile sınırlandırıldıktan sonra, kalıbı meydana getiren çerçeve kaldırılır ve çimento tabakası ters çevrilirdi. En son tabakanın ön yüzündeki mozaik eser, zeminde istenilen yere yerleştirilirdi (Aygüneş, 2006).

Uruk şehrinin dışında Irak'ta yer alan ve günümüzde Al Ubaid olarak adlandırılan Ur yerleşim bölgesinde Nikhursag tapınağının sütun bölgeleri de geometrik şekilli mozaiklerle süslenmiştir. Ur şehrinde, mozaik bezeme yapılar haricinde ufak boyutlu sanat objelerinde de mozaik karşımıza çıkmaktadır (Erkan, 2006).

Ufak boyutlu objelerde kullanılan mozaik tekniği çok yaygın olmamakla birlikte kadınların taktığı takılar, mobilyalar başta olmak üzere farklı kullanım alanları olduğunu görmekteyiz. Fakat ufak boyutlu mozaiklerin yanında aynı zamanda mozaik tekniğinin en dikkat çekici örnekleri büyük boyutlu, panoromik ve anıtsal nitelikli çalışmalardan oluşmaktadır (Erkan, 2006).

Genel anlamda, ufak boyutlu taş, seramik, cam, kâğıt vb. tesseraların kullanıldığı, belirli figür veya desenlere göre farklı renk ve ebatlarda olan bu parçaların bir araya gelmesinden anlam kazanması mozaiği oluşturur.

Malzeme olarak taşın yanı sıra dönem içerisinde çeşitli birçok malzemeyi ve bununla birlikte farklı yapım teknikleriyle birlikte varlığını zenginleştirerek devam etmiştir. Mozaik tekniğinin yapımında kullanılan malzemeler, eserin niteliğine göre çeşitlilik göstermektedir. Genellikle kullanılan malzemeler doğal taş seramik ve camdır. Mozaik yapıtlarda uygulanacak olan parçaların yapım aşamasındaki sıralanışına ve işlenecek olan tarza göre çeşitli üsluplar ortaya çıkmıştır. Gerçekçi betimlemeler oluşturulmaya çalışılırken, renk tonlarının seçilmesi mozaik seçimi için önemli bir hale gelmiş ve renk geçişleri genel olarak koyu renkten açık renge, geçişler keskin bir şekilde değil yumuşak bir geçişte yapılmış, üç boyut görünümü ise tonlamalara önem kazandırılarak meydana getirilmiştir. Uygulanan üslupta gerçekçilik ya da doğallık göz önünde bulundurulmadığında ise tonlamaların önemi en az seviyeye getirilmiştir. Mozaik eserlerde uygulanılacak olan tarza göre ve yerleştirilecek parçaların yapım sürecindeki sıralanışlarına göre çeşitli üsluplar göze çarpmaktadır (Argunhan, 2019).

Mozaik yapımında geçmişten günümüze birçok farklı teknik denenmiştir. Mozaikle uğraşan kişiler de bu tekniklerden bazılarını zaman içinde geliştirerek kullanmaya devam etmiş bazılarını da bir süre sonra kullanmaktan vazgeçmiştir. Daha sonraki yıllarda bu teknikler mozaik ustalarının seyahatleri ve fetih hareketleri ile Batı dünyasına yayılmış ve gelişimini sürdürmüştür (Aygüneş, 2006).

1.3 Mozaik Yapım Tekniği ve Kullanılan Malzemeler

“İnsanlar içinde yaşadığı mekânı güzelleştirme isteğini tarihi boyunca hep var sürdürmüşlerdir” (Tülek, 1998: 44). Tek başına anlam ifade etmeyen küçük parçaların bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkan ve mozaik olarak isimlendirilen bu teknik, çok eski dönemlerden bugüne kadar gelmektedir. İlk başlarda sadece malzeme olarak taş ile kısıtlı olarak uygulanan bu teknik zamanla seramik, cam, ahşap, mermer, kâğıt ve kumaş gibi çeşitli malzemeyi ve dolayısıyla çeşitli yapım teknikleriyle birlikte kullanılmaya devam etmiştir (Şahin, 2010).

Mozaik tekniği dönemsel olarak değişiklik göstermesine rağmen birçok alanda ve sanat dallarının yardımcı ögesi olarak da kullanılmaya devam etmiştir. Yaşanılan dönemlerde güncel sanat anlayışı her zaman değişmiş ve günümüze kadar birçok evrimlerden geçerek de gelmeye devam etmektedir.

Mozaik yapımında kullanılan malzemeler, yapılan eserin niteliğine göre çeşitlilik gösterse de genel anlamda kullanılan malzemeler doğal taş, seramik ve camdır.

Mozaik yapımında kullanılacak malzeme genellikle uygulanacak desenin özelliklerine ve uygulanacak olan alanın koşullarına göre tespit edilir. Bundan dolayı keramik yada cam gibi kolay tahrip olan malzemeler genellikle duvar ya da tonoz mozaiklerinde tercih edilmiştir (Aygüneş, 2006).

Mozaik sanatını teknik olarak incelediğimizde, genel anlamda yapım aşamalarının olduğu belirlenmiştir. Fakat mozaik tekniğinin bir çok yapım süreci bulunmaktadır (Erkan, 2006).

Günümüzde ise seramik üretimi ve kullanım alanları giderek artmaktadır. Buna paralel olarak Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sekreterliği'nin hazırladığı tabloda karo fayans, karo mozaik, fayans eşya ve seramik mamullerinde %3-%5 oranında zayıf olduğu ortaya çıkmaktadır ([https://www.tobb.org.tr/SanayiMudurlugu.](https://www.tobb.org.tr/SanayiMudurlugu), Erişim tarihi: 10.02.2022). Bünyesinde oluşan çatlaklar ve kırıklar sebebiyle atık haline gelen karolar mozaik yapımında

tercih edilmektedir. Büyük bir başarı ile sanat eserlerine dönüşen atıklar mozağin doğası gereği ufak ebatlardaki parçalar halinde kullanılmaktadır. Bu da atıkların değerlendirilmesi ve yeniden ekonomiye ve oluşabilecek çevre kirliliklerinin bir nebze de olsa önlenmesine katkı sağlar.

Mozaik yaparken kullanılan malzemenin genellikle kalın olmaması istenir. Bunlar genel olarak 1 cm kalınlığında olup kalibreden geçmiş cilalı, honlu veya eskitilmiş yüzey şekillerine sahiptir. Mozaik yapımında kullanılan malzemeler genel olarak iki grupta incelenebilir. Bunlardan ilki düzgün geometrik şekilli olan materyallerdir. Mozaik yapımında kullanılacak tesseralar farklı yöntemler ile kullanılacak ebatlara getirilmektedir. Düzgün geometrik şeklindeki parçalar günümüzde dairesel diskli testerelerle kesilirler. Sanatsal tasarımlarda daha ufak boyutlu parçalar tercih edilmektedir. Mozaiklerde kullanılan parçalar, öncelikle istenilen boyutlarda serbest olarak kesilerek hazırlanır. Bazı durumlarda ise mozaik parçaları istenilen ölçüye getirmek için kerpeten veya bu işlemi gerçekleştirebilecek özel olarak üretilmiş çekiç benzeri aletler kullanılmaktadır (Çelik ve Andemir, 2003).

İlk olarak mozaik tekniğinin uygulanacağı duvar ya da zemin üstüne öncelikle dış çizgi olarak adlandırılan kontur çizgileri çekilir. Kontur çizgileri oluşturulduktan sonra mozaik parçaların gömüleceği sıva tabakasının sürülmesine geçilir. Uzun yıllar boyunca varlığını sürdürmesine yardımcı olmak adına, nem gibi nedenlerden korumak için sıvanın duvardan düşmesini engellemek adına yüzey katran karışımı ile sıvanır (Ödekan, 1997: 1300).

Uygulanacak olan yüzeye mozaik sıva tabakasının sabit tutunabilmesi için tuğla boşluklarından dışarıda kalacak biçimde yüzeye çiviler sabitlenmektedir. Bu sıva tabakası genel olarak üç kattan oluşmaktadır. Bunlardan ilk katı oluşturmak için sıvaya tuğla ve kum parçaları ilave edip karıştırılır. Oluşturulan bu kuru çakıl tabakasına Statumen (muhtemel yumruk büyüklüğünde çakıl taşı tabakası) adı verilir. İkinci aşama ise Rudus veya Budus (ortalama olarak 15 cm kalınlığındaki harç yatağının bünyesinde $\frac{3}{4}$ çakıl taşı, $\frac{1}{4}$ kireç taşı ve diğer kimyasal elementler

bulunur) olarak adlandırılır. Bu harç tabakası ise 15 cm kalınlığında ve diğer katlardan ise daha açık renkli ve daha iyi nitelikte sıva uygulaması yapılır. İlk kata oranla daha ince bir uygulama yapılır. Bu tabaka harcının 4'te 3'ü çakıl parçaları, 4'te 1'i ise kalker, kireç gibi kimyasal malzemeler bulunmaktadır. Nucleus (çimento tabakası içinde, $\frac{3}{4}$ ezilmiş kiremit ve $\frac{1}{4}$ kireç bulunur) olarak isimlendirilen son kat ise 4'te 3'ünü kiremit, 4'te 1 kireci içinde barındıran bir harç tabakasıdır. Mozaik parçalarını sıva hala yaşken yapıştırılması gerektiğinden dolayı son katmanın kısa bir sürede döşenecek alan kadar uygulanması gerekir (Erkan, 2006).

Mermer çoğunlukla insan vücutlarının yapımında yakut, zümrüt ve inci gibi doğal taşlar ise takı öğelerinde kullanılmıştır. Ravenna'da bulunan St. Vitale Kilisesi'ndeki, (M.S. 525-547) Justiniaus ve eşi Theodora'nın tasvir ettiği mozaiklerde yer alan takılar ise doğal taşlar dikkat çekmektedir.

Şekil 1. İmparatoriçe Theodora ve Görevlilerinin Betimlendiği Mozaik Duvarda Yüzükte Yer Alan Değerli Taşlar, San Vitale, Ravenna, İtalya (M.S. 525-547)

(Yılmaz, 2014: 48) (25 Ağustos 2022)

Mozaik üretiminde kullanılan ve en önemli malzemelerden birisi de camdır. Cam sıvı haldeyken içerisine katılan metal oksitlerle renk verilmektedir. Renk tonlaması ve saydamlık ayarlanır. Gümüş ve altın ile kaplanmış cam mozaikler ise Erken Hristiyanlık ve Bizans sanatında örtü ve duvar tasvirlerinde sıklıkla yer almıştır. Gümüş ve altınlı cam mozaikler erken Bizans ile Hristiyan sanatında örtü ve duvar betimlemelerinde yaygındır. Sıcak cam parçası üzerine gümüş ya da altın, çekiçle yayılır ve bunun üzerine ince bir tabaka şeklinde cam yerleştirilir. Gümüş ve altının iki cam arasında kalışı ayna gibi parlaklığı artırır. Kalın cam tabakası genellikle sıva içerisine gömülür. Parlaklığın az olması istenirse eğer ince cam tabakası alta getirilir (Ödekan, 1997: 1300).

Mozaiklerde altın ilk defa Aziz Petros'un St. Pietro'daki mezarında (M.S. III. yy) Hz. İsa'nın halesinde gözümüze çarpmaktadır (bkz. şekil 3). M.S. IV. yy.'dan sonra daha geniş alanlarda da uygulanmıştır. Resimde kullanılan sonsuz renk skalalarını mozaik tekniğine uyarlamak mümkün olmasa bile, daha büyük yüzeylerde dekoratif niteliği, dayanıklılık ve sağlamlığı mozağin genellikle anıtsal çalışmalar için daha kullanılabilir hale getirmiştir (Şahin, 2010).

Mozağin örtü ve duvar sisteminde kullanılması bazı teknik problemler yaratmış, az ışık alan, ya da ışık görmeyen mozaik panolardaki bölgeler ışığı alabilecek şekilde özellikle konumlandırılmıştır. Tasvir edilenle izleyici arasındaki bağın kopmaması için yüksek bölgelerde kalan eğimli yüzeylerdeki figürlerin dizilimi görüş çizgisine, ışık durumuna göre ayarlanmıştır (Ödekan, 1997: 1300).

Mozaik, ilk uygulandığı antik dönemlerden günümüze kadar farklı şekillerde kullanılabilirliğini sürdürmüştür. Uygulamadaki değişiklikler, kullanılan materyallerin farklı yapıştırma ve yerleştirme temeline dayanır. Sonuç olarak bir mozaik yapımı uygulanacak desenin çizimi, tasarımı, taşların döşenmesi ve sabitlenmesi için yapım tekniğine göre alçı ya da diğer sabitleyici maddeler kullanılır (Ekincioglu, vd, 2018).

Eski Yunan sanatçıları 1-2 cm büyüklüğündeki çakıl taşlarını kullanarak ve uygulanacak yüzeyin çevresini ufak boyutlu taşlarla çevreleyerek küçük küçük

işlemiş ve karmaşık desenler ortaya çıkmıştır. M.Ö. IV. yy.'da ise; daha farklı etkiler sağlamak için kırmızı ve yeşile boyanmış çakıl taşları kullanmışlardır.

Helenistik Dönem de mozaikte cam kullanımı başlamıştır. Camda her renk elde edilebileceği için mozaik sanatçıların kullanacağı renk skalası da doğal olarak sınırsız hale gelmiştir. Bu dönemin en çok dikkat çeken örnekleri Delos, Bergama, Pompei ve Thmuis'da yer almaktadır. Mısır'da Tel-el-Yedhudia'da bulunmuş sütun başlıklarının dekorasyonunda fildişi bölmelerde küçük taşlar, lapis-lazuli ile renklendirilmiş ufak boyutlu camlar kullanılmıştır (Pekel, 2009).

Romalılar da özellikle yaşam alanlarında yer döşemelerinde yaygın olarak mozaik kullanırlardı. Günümüzde de döşemelerden İtalya'da Pompei-Herculaneum ve Ostia'da, Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde (İskender İssos Savaşı), Türkiye'de İstanbul'daki Mozaik Müzesi'nde ve Hatay Arkeoloji Müzesi'nde çok değerli ve güzel örnekler vardır (Pekel, 2009).

1.4 Mozaik Çeşitleri ve Özellikleri

Mozaikler yapılan teknik ve taş parçalarının uyumlarına, uygulanan yöntemlere göre farklı türleri olan inceleyebileceğimiz çeşitli teknikleri bulunmaktadır. Zaman içerisinde değişen beğeni algısı, gelişen teknik, çeşitli bölgelerde farklı isimlerle bir çok tekniğin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Antik dönemlerde yapılan mozaiklerde çeşitli yerleştirme teknikleri uygulanmıştır. Bu teknik farklılıklar ise desenin oluşmasında ortaya çıkan yerleştirme şekilleridir. Genel olarak bu yerleştirme tekniklerine Latince adlar verilmiştir. Bu teknikler şu şekildedir; (Çelik, Andemir, 2003).

- Opus Tessellatum
- Opus Vermiculatum
- Opus Signinum

- Opus Sectile/Florentine
- Opus Musivum
- Opus Alexandrinum

1.4.1 Opus Tessellatum

Erken dönemlerde kullanılan çakıl taşı mozaikleri Opus Tessellatum mozaiklerinin temelini oluşturmaktadır. Opus Tessellatum döşemelerde işlenmiş çakılların yerini, düzenli kesilmiş ufak boyutlu seramik, taş, mermer ya da camdan yapılmış küp biçiminde kesilmiş tesseralar almıştır. Tesseralar'ın biçimleri ve büyüklükleri hemen hemen benzerdir. Bu tekniğin erken dönemlerinde tesseralar geometrik kompozisyonlarda kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde tesseralar küçük boyutlara inmiş Roma İmparatorluğu döneminde ise ebatları ve kalınlıkları artmıştır (Üstüner, 2002 s. 70).

Opus Tessellatum döşeme tekniğinin ilk defa nerede uygulandığıyla ilgili olarak bir çok gelgitler vardır. Bu teknikten ilk olarak Syrakusa Kralı Hieron (M.Ö. 275-215) tarafından Ptolemaios 3.'ye armağan olarak verilen bir tören gemisinin betimlemesinde behsedilmektedir (bkz. şekil 2). M.S. II. yy'dan itibaren bağımsız olan emblemler (mozaığın figürlü olan, dikdörtgen, kare yada yuvarlak şekilli bölümü) giderek azalır ve mozaiklerin ana malzemeleri olarak kullanılan taş parçalarının ve düz mermerin yanında renkli camlardan ve renkli mermerlerden oluşan fragmanlar da yer almıştır (Erkan, 2006).

Opus Tessellatum olarak isimlendirilen mozaik çeşidi su geçirmez özelliği nedeni ile özellikle Roma hamamlarında kullanılmıştır. Uygulanan kompozisyonlarda ise en çok kullanılan imgeler deniz canavarı, balık ve Nereidler'dir (Erkan, 2006). Roma'da M.Ö. II. yy'dan itibaren kullanılan opus tessellatum tekniği aynı zamanda bu tekniğin yy'lar boyunca Anadolu'nun Güneydoğusunda bulunan Kommagene Krallığı'nda ortaya çıkarılan mozaiklerin yapıldığı dönemlerdir. Bu bakımdan Zeugma, Edessa, Antiochia ve Germanicia mozaiklerinin Opus Tessellatum tekniğiyle yapıldığı söylenebilir (Kaplan, 2019).

Mozaik parçalarının tuğla gibi duvar örülmesine benzer şekilde döşenmesiyle istenilen şekil ortaya konulur. Parçaların veya mermerlerin yerleştirilmesiyle ‘opus regulatum’ a benzer şekilde bir düzen dahilinde sıralama gösterir. Diğerinde, taşlar veya malzemeler aynı hizada düzenli bir şekilde uygulanır (Çelik ve Andemir, 2003).

Şekil 2. *Opus tessellatum*, Syrakusa Kralı Hieron (M.Ö. 275-215) Tarafından Ptolemaios 3. 'ye Armağan Olarak Verilen Bir Tören Gemisinin Betimlemesi, Kalenderis Mozaïği, Mersin.

<https://aktuelarkeoloji.com.tr/uploads/images/webp/thumbs/1200X826-4fcf853746418ed39d6b5a8ab27cdaa2.webp> (3 Nisan 2022)

1.4.2 Opus Vermiculatum

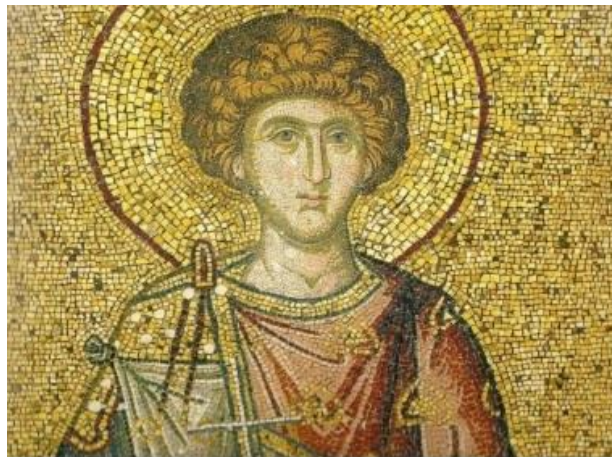
“Antik Roma mimarlığında, eğrisel çizgilerin egemen olduğu figüretif desenli döşeme ve duvar mozaïği” (Ödekan, 1997, s. 1379).

Solucan veya kurtçuk adı verilen Opus Vermiculatum tekniği Yunanistan, Mısır ve Roma’da genel olarak mobilya ve mücevher yapımında çokca tercih edilen tekniklerdendir.

Ufak parçaların figürlü panolarda, dairesel çizgiler oluşturacak biçimde kurtçuk şeklini andıran kıvrımlar oluşturacak dizilmeleri, Latince’de kurtçuk anlamına gelen vermiculus kelimesinden isimlendirilmesine sebep olmuştur. Özellikle küçük tesseralarda resimsel renk geçişleri ve ışık gölge değerleri rahatlıkla verilmiştir. Mozaik sanatında kullanılan en etkili ve detaycı bir tekniktir. Opus Vermiculatum ise cam mozaik kullanımının en eski dönemlere ulaştığı Mısır uygarlığına kullanılmaya başlanmıştır (Şahin, 2010).

Detaylı olarak işlenecek figürler ve motifler için uygun olan bu pahalı ve özenli olan teknik, daha çok ufak boyutlu yüzeylerde, panolarda ya da döşemenin tam ortasında yer alan emblemalarda kullanılmaktadır (Şahin, 2010).

Opus Vermiculatum tekniğine gösterilebilecek en önemli eserlerden bir tanesi Bizans Dönemi yapılarından olan Kariye Müzesi (Chora Kilisesi) dış nartetks’in orta kemerinde bulunan Aziz George resmi görülmektedir. Ortaya çıkan figürde ayrıntılı bir şekilde ışık gölge kullanılarak renk geçişleri ve konturlara dikkat edilerek denge sağlanmıştır. Koyu renkli parçaların kullanıldığı konturlar ise sınırlayıcı dengeyi oluşturmaktadır. Aziz George mozaiği turuncu, kırmızı, mavi, pembe, gri, yeşil, siyahtan oluşan renkli parçalar ve altın varak cam tesseralarla göz kamaştırıcı bir mozaik örneğidir (Çokhamur, 2012).

Şekil 3. Aziz Georgu Mozaiği, Mozaik ve Cam, Kariye Müzesi İstanbul, Opus Vermiculatum Tekniği, 182 cm

<https://www.pallasweb.com/p/new-chora-george.jpg> (3 Nisan 2022)

1.4.3 Opus Signinum

Teknik, adını antik dünyanın en iyi kiremit endüstrisine sahip olan Segnea kentinden almıştır. Opus Signinum, tam ölçülerle ezilmiş kırık tuğla parçalarının kireçle harmanlanmasından doğmuş olup, kırmızımsıtrak renkte çimento tabakasından meydana gelir. Diğer mozaiklerden onu farklı kılan ise su geçirmez bir bünyesi vardır. Opus Signinum tarzındaki döşemelerde, düzenli bir şekli olmayan, değişik renklere ve ebatlatlara sahip seramik parçalarının kırıkları ve mermer parçaları, son harç katmanı olan Necleus ile karıştırılmış veya bir kompozisyon ve motif olmaksızın rast gele yerleştirilmiştir. Maliyet açısından uygun fiyatlı olan bir teknik olduğundan dolayı erken dönemlerde sık kullanılan bir döşeme türüdür (Şahin, 2010).

Opus Signinum'un bazı durumlarda dayanıklılığını arttırmak için ve mat yüzeyini daha parlak hale getirmek için çimento harcı hala yumuşakken Capilli denen parlak, açık renkli ufak taşlar konuluyordu. Capilli taşları küçük çakıl taşları cinsinden olup, nehir ve dere kenarlarında suyun etkisiyle yuvarlak bir biçim almıştır. Bu Capillilerin harç içine işlenmesiyle Terrazo tekniği olarak adlandırılır (Üstüner, 2002).

Capilli parçaları, travertin, mermer, kireç taşının çekiç darbesiyle kırılarak Opus Segmentatum'un meydana gelmesi sağlanır. Mozaik döşemenin kötü bir görünüm sağlamaması için kırık parçaların kenar kısımları daima harç içine gömülüyordu. Günümüzde bu tarz döşemeye alla veneziana deniliyor.

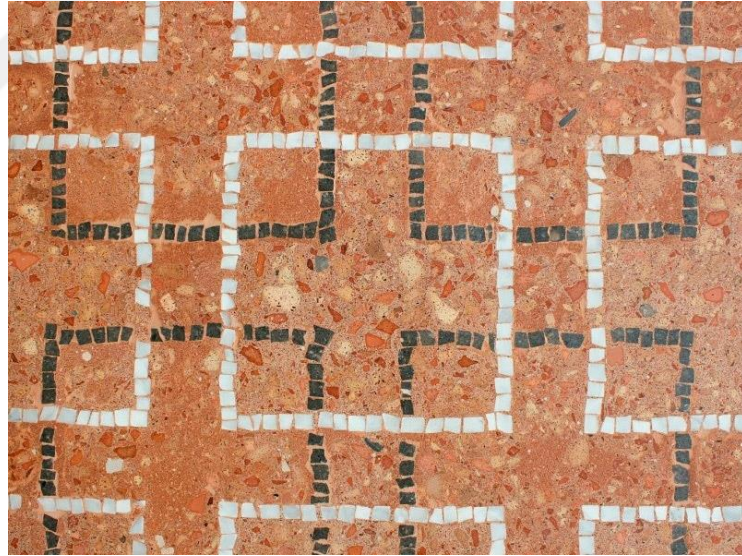
Esasında, Opus Signinum mozaikler noktalı hatlar şeklinde olup bir tek küp sıra halindedir. Zamanla işçilik gelişerek sınırlar genişlemiştir (Üstüner, 2002).

Opus Signinum M.Ö. 7. Yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Opus Signinum'a ilk örnek Lübnan'da belgelenmiştir. Pliny the Elder, Natural History adlı kitabında Opus Signinum'un üretimini şöyle anlatıyor: "Kullanılmış kırık çanak, çömlek bile; toz haline gelene kadar dövüldüğünde ve kireçle tavlandığında, benzer yapıdaki diğer maddelerden daha katı ve dayanıklı hale geldiği bulunmuştur" (<https://mosaic-blues.com/blog/2020/11/16/opus-signinum/>., Erişim tarihi: 06.02.2022).

Şekil 4. *Kaba Opus Signinum Harcı*

https://www.signinum.com/uploads/opus_signinum_empuries.jpg (2 Şubat 2022)

Şekil 5. *Modern Opus Signinum*

https://www.signinum.com/uploads/opus_signinum_empuries.jpg (2 Şubat 2022)

1.4.4 Opus Sectile

Opus Signinum ile yakın dönemlerde ortaya çıkan bir diğer teknik ise Opus Sectile'dir. Opus Sectile (Pavimentum Sectile), bir çeşit mimari kakılcılık olarak isimlendirilmektedir. Opus Sectile tekniği, desene göre farklı biçim, renk ve boylardan oluşan mermer mozaik çeşididir. Malzeme olarak mermer dışında mermer kadar sağlam olan bazalt, granit ve porfir de kullanılmaktadır (Erkan, 2006).

Opus Sectile İtalya'da ortaya çıkan bir döşeme tekniğidir. Opus Sectile tekniği Roma İmparatorluk zamanında yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Taban ve duvar döşemelerinde kullanılan bu döşeme tekniğinde süslemeye uygun olarak, birbirine tam uyacak şekilde yan yana düzgün geometrik ya da figürlü parçalar şeklinde kesilen taş plakalar döşenir. Çoğunlukla bu döşeme tekniği opus tessellatumdan daha maliyetli olduğu için daha çok prestijli yapı ve mekanlarda ya da mekanın tam ortasına yerleştirilmiş olup diğer döşeme yapılacak alanlar daha maliyeti düşük bir teknikle oluşturulmuştur. Opus tessellatum mozaikleri kadar motiflerin detaylı işlenmediği bu teknik genellikle Ortaçağ'da kullanılmış ve XVII. yy'da İtalya'da tekrar kullanılmaya başlanmıştır (Uğur, 2011).

Opus Sectile tekniğinde oluşturulan bezemelerin motifleri, diğer mozaik teknikleriyle yapılan eserlerden farklılık göstermektedir. Seçilen malzemeler kare, sekizgen, üçgen, ya da losanj şeklinde kesilmekte ve dama, bal peteği veya yıldız oluşturacak düzenleme ile dizilmektedir. Labirent biçiminde oluşturulan Meander motifleri ise İtalya'da M.Ö. I. yy dan itibaren kullanılmaktaydı (Erkan, 2006).

M.S. I. yüzyılda ise aynı biçimdeki şemalarda ithal malzemeler kullanılmaya başlanır ve opus sectile, tessellatum ve signium mozaiklerin genellikle merkez emblemasını veya kenarında küçük bir alanını kaplayacak biçimde uygulanır. Augustus döneminden sonra zengin ve büyük mekanlardaki opus sectileler içeriğindeki mermer çeşitlerinin çoğalması ve yapılarıdaki bütün zemini kaplaması ile daha lüks bir uygulama haline gelmiştir. Bu teknikte döşenen plakaların ebatları da büyümüştür. Karışık ve zengin desenlerin kullanımı ise Neron döneminin karakteristik özelliğidir (Adıbelli, 2020).

Şekil 6. Pompeii'deki Faun Evi'nden Mozaik Döşeme, Opus Sectile Tekniği, Mermer Mozaik, Pompeii

<https://aktuelarkeoloji.com.tr/uploads/images/webp/thumbs/1200X826-d3aeff6772c0cae2ee1c484425ab70ef.webp> (9 Şubat 2022)

Şekil 7. Kibyra Bouleuterion'u Orkestrası Zemin Döşemesi, Opus Sectile Tekniği, Medusa Resmi, Mermer Mozaik, Kibyra Kazısı Arşivi, Burdur

<https://aktuelarkeoloji.com.tr/uploads/images/562dcdbd3e533fca7770c4fa24f16bf5c.png>

(9 Şubat 2022)

1.4.5 Opus Musivum

Opus Musivum tekniği opus vermiculatum tekniğine benzerdir (Kaplan ve ark., 2017). Opus vermiculatum tekniğine benzeyen bu teknikte cam tesseralar kullanılmıştır (Kaplan, 2019). Cam tesseralar genellikle yapıların kubbelerde, tonozarda ve duvarlarında uygulanmıştır (Ok, 2020). Opus musivum diye ifade edilen terim, duvar mozaiği olarak oluşturulan antik dönemde her türden mozaikler için uygulanmıştır. Bu kavram ilk olarak M.S. 190'lı yıllarda Pescennius Niger'in yazmış olduğu eserlerinde karşımıza çıkmıştır. Opus musivum olarak isimlendirilen duvar mozaiklerini özellikle Roma dönemindeki villalarda ve evlerde karşımıza çıkmaktadır (Özkaymak, 2013).

Opus Vermiculatum daki gibi duvar mozaiklerinde, cam parçaların diğer kullanılan malzemelere göre oranı fazladır ve bundan dolayı duvar mozaik tekniğinin kökeninin Mısır'a dayandığı sanılmaktadır. Opus Musivum duvar mozaiği, görünüşlerindeki benzerliğe rağmen diğer tekniklerde uygulananndan farklı olarak daha etkileyici ve süslü bir biçimde uygulanmaktadır. Opus Musivum tekniği Kostantin I. döneminden sonra Bizans döneminde sıklıkla kullanılmış, özellikle kilisenin desteğiyle gelişmiştir (Özkaymak, 2013).

Opus Musivum'un uygulanışında 5 cm kalınlıkta bir zemin uygulanmaktadır. İlk kat kaba bir harçla sıvanıp üstüne çentik atıldıktan sonra aynı şekilde ince bir sıva ile kapatılmaktaydı. Mozaik parçalar dik bir şekilde yüzeyde tutabilecek bir biçimde ikinci kat sıvası uygulanmaktaydı. Son kat sıva üstüne mozaik resmin ana renk ve çizgilerini belirlemek üzere freks uygulaması yapılmakta, sonrasında ise renk ve çizgilerin üzerine mozaik parçalar döşenmekteydi. Duvar mozaiklerinde, yer mozaiklerinde olduğu gibi yüzeylerinin aynı seviyede olmasını gerektirecek bir kural yoktur. Bu sebeple Opus Musivum tekniğiyle uygulanan mozaiklerin resim düzlemlerinde dalgalanmalar olabilmekteydi. Mozaiklerde yer alan bu seviye farklılıkları resim düzlemine göre bir tür ton ve renk zenginliği katmakta, valör, ışık-gölge farklılıkları oluşturup figürlerin renk olarak daha canlı ve üç boyutlu gerçeği görünmelerini sağlamaktadır. Antik dönemlerden itibaren mozaik çeşitleri için

uygulanmış daha bir sürü farklı isimlendirmenin var olduğu bilinmektedir. Fakat bu mozaikler arasındaki fark halen tam olarak ortaya konulamamıştır (Erkan, 2006).

Şekil 8. *Opus Musivum Tekniğiyle Yapılmış Çalışma, Cam Mozaik*

<https://opusmusivum.gr/wp-content/uploads/2015/09/ecclesiastic-header.jpg> (13 Şubat 2022)

1.4.6 Opus Alexandrinum

Opus Alexandrinum, Helenistik etkilerle ilk olarak Mısır'da karşımıza çıkmaktadır. Karmaşık ama zengin bir teknik olarak adlandırılan Opus Alexandrinum tekniği zengin renk skalasını elde edebilmek için mermer haricinde başka malzemelerden de yararlanılmaktaydı. Bunlardan bazıları; cornelian, alabaster, lapis lazuli v.b. Opus Alexandrinum tekniğinin ortaya çıkmasında iki farklı şekilde olduğu belirtilir (Selçuk, 2020). İlk ortaya çıkış fikrinin geldiği yer ise doğuya yönelerek Akdeniz sahilleri boyunca Suriye kıyıları boyunca Anadolu'dan adalara ve Bizans'a kadar ulaşmış, diğer ikincisi ise Roma'ya ve Yunanistan'a ulaşmıştır (Argunhan, 2019).

Mor ve yeşil renklerden oluşturulan tesseralar tamamlayıcı renkleri oluşturmak için kullanılmaya başlanmıştır. Bu teknik ise Helenistik etkilerle Mısır'da ortaya çıkmıştır (Şahin, 2010). Daha canlı ve parlak olması gereken bölgelerde ise turkuaz, kırmızı ve sarı renkte cam malzeme kullanılmıştır. Opus Vermiculatum'da renk parçaları Opus Tessellatum'da olduğundan daha da incedir ve resimde olduğu gibi renkler 'retinal karışım' esaslarına uygun bir şekilde uygulanmıştır (Selçuk, 2020).

Opus Alexandrinum tekniğindeki mozaik döşeme yöntemi, doğudaki taş ocaklarından getirilen hammaddelerin işlenmesi nedeniyle maliyetli bir teknik olmuştur. Ancak burjuva kesimin dikkatini çekerek, onların yaşam alanlarını süslemiştir (Özkaymak, 2013).

Şekil 9. Opus Alexandrinum Tekniği, Basilica di San Giovanni, Laterano, Mermer ve Değerli Taşlar, XII. Yüzyıl, Roma.

<https://cdn.britannica.com/68/133068-050-6FBA8D67/Opus-Alexandrinum-screen-Basilica-di-San-Giovanni.jpg> (18 Şubat 2022)

2. BÖLÜM

MOZAİK TEKNİĞİNİN TARİHSEL SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.BÖLÜM

MOZAİK TEKNİĞİ TARİHSEL SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ

2. Mozağin Tarihsel Boyutu

Sanat eserleri, eski dönemlerden itibaren insanın, varlığını etkin ve görünür kılmak için kullandığı en önemli öge olmuştur. Yaşanılan sosyo-ekonomik zamanlar, inanç ve kültür sistemleri her dönemde insanın oluşturduğu sanat eserlerinde etkisi gözlemlenmiştir. Çeşitli uygarlıklar ve toplumlar tüm dönemler boyunca geleneksel yaşam tarzları ve beğenilerini farklı şekillerde açığa vurmaya çalışmış; bu ise çanak çömlek, heykel, resim ve mozaik gibi farklı sanat dallarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sanat dallarından biri olan mozaik ise antik çağlarda ortaya çıkmış ve gelişimini sürdürmeye devam etmiştir (Ekincioğlu, vd, 2018).

Mozaik eserler de ortaya çıktığı dönemden bu zamana kadar geçen süreçte farklı toplum ve kültürler tarafından işlenerek değişimler geçirmiştir. Günümüze kadar ulaşan bu sanat dalı önemli sanat eserlerinden oluşmuştur. Kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri aynı zamanda oluşturulan kompozisyonlar yüzyıllar içinde farklılaşmış fakat mozaik eserler insanın yaşadığı mekânı süslemeye devam etmiştir (Ekincioğlu, vd, 2018).

Mozaik sanatının tarihsel sürecinde başlıca örnekleri M.Ö. 4000 yılında Mezopotamya’da Sümer ve Mısır Sanatında ortaya çıkmıştır. Doğu ve Batı’nın ticari birliktelikleri sonucunda mozaik sanatının etkileri Eski Yunan’a ve oradan da Roma İmparatorluğuna ulaşmıştır. Mezopotamya’da M.Ö. IV. binlerden itibaren Uruk kazılarıyla gün yüzüne çıkartılan mozaiklerin bazıları renklendirilmiş sivri konilerin duvara sabitlenmesiyle yapılmış bazıları ise geometrik şekillerde kesilmiş ufak renkli parçaların yüzeye yapıştırılması tekniğiyle elde edilmiştir. Kare biçimli modüllerin sıva üstüne sabitlenmesi

teknîği, yani gerçek mozaikler Antik Roma’da karşımıza çıkmış, bunlar zemin ve duvar mozaîği olarak ortaya konulmuştur (Kaplan, 2019).

Mozaik sanatının tarihsel sürecine bakıldığında, bu teknikte bilinen ilk örneklerine M.Ö. IV. ve III. binli yıllara tarihlenen Mezopotamya’da yer alan Uruk-Warka ve Al Ubaid adlı Sümer bölgelerinde karşılaşılmıştır. Pişmiş topraktan yapılan ve çiviye andıran huni biçimli parçaların görece sivri kısmının uygulama yapılacak alana yassılaştırılmış kısmın ise dekorasyonu tamamlamak amacıyla üstte kalacak şekilde yerleştirilmesi ile oluşturulan bu teknik duvar mozaiklerinin öncüsü olarak kabul edilmiştir. Kullanılan motifler, çanak, çömlekler ve mühürler üzerinde de uygulanan geometrik motiflerden oluşmuştur (Ekincioglu, vd, 2018).

İlk çağda çakıl taşları ve deniz kabukları ile yapılan zemin döşemeleri, mozaik tekniğinin ilk örnekleri olarak kabul edilmiştir. İlk çağda uygulanan örnekler yassı taş mozaîği, beyaz, siyah bazen de kırmızı küçük yontulmamış çakılların bir araya getirilmesiyle gerçekleştirilir. Çakıl taşlarının yuvarlak formlarda olması çizgilerin bir araya getirilirken kopukluk özelliğini güçlendirip dokuların arasındaki çimentonun veya zeminde kullanılan sabitleme harcının görünmesine neden olarak mozaîge noktalı bir görünüm verilmesine sebep olur (Şahin, 2010).

Erken dönem Sümer cephesinde 80 ft (24,39 metre) uzunluğundan fazla olan ve M.Ö. IV. yy. sonlarından itibaren tarihlenmeye başlayan ve Uruk’daki Eanna tapınaklarından (günümüz adıyla Warka Tapınağı) (şekil 10) tamamen konik çamur takoz ile çivilenmiş 1,5 inç (0,03 metre) ve 6 inç (0,015 metre) uzunluk aralığında, noktalı çamur duvarın içine gömülüdür, böylece hem güçlendirme hem de dekoratif görüntü sağlanır. Gömülen bitişler sıklıkla siyaha, kırmızıya veya beyaza boyanır. Bazılarının da beyaz çerçeveleri vardır (Fischer, 1971, s. 33).

Şekil 10. Al-Ubaid–Irak buluntusu, Seramik Mozaik, Irak
Fischer, Mosaic History and Technique (16 Ocak 2022)

Mezopotamya Sanatı'nın önemli örnekleri arasında yer alan (şekil 10) Tanrıça İnanna için yapılmış tapınağın mozaikleri yaklaşık olarak bir madeni para çapında ve bir parmak boğumu uzunluğunda olan renkli toprak malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Pişmiş toprakla hazırlanan bu silindir biçimi renkli parçalar, sütunlar üzerine geometrik bir örüntü meydana gelecek bir biçimde düzenlenmiş ve bir tür harç ile yüzeye sabitlenmiştir (Bütow, 2020).

Şekil 11. M.Ö. 3000 Sümer Uruk Kentinde Bulunan İlk Mozaik, Seramik Mozaik, Irak

<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/78864> (16 Ocak 2022)

Şekil 11’de yer alan Sümer Uruk kentinde bulunan duvar döşemesi örneğinde kullanılan çamur fırınlanmadan uygulanmıştır. Mezopotamya’da yer alan kerpiç yapıların üzerinde kullanılan çivi, tablet, taş gibi kullanılan malzemelere oranla yapısal açıdan farklılıklar göstermekle birlikte alçı ya da kireç içine gömme işlemi kullanılarak da uygulama yapılmıştır.

En eski sanat dalları arasında yer alan mozaik tekniği yapıldığı döneme, yapım tekniğine ve kullanım şekline göre değişiklik göstermektedir. Bizans döneminde kiliselerde, Romalılarda ise yer, duvar ve kemer süslemelerinde ve günümüzde ise iç ve dış cephe süslemeleri başta olmak üzere mozaik sanatını görmeye devam etmekteyiz (Eren, 2012).

Şekil 12. Pişmiş Topraktan Yapılan ve Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçalar

<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=168083> (17 Ocak 2022)

Şekil 13. Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçalar

<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=168083> (17 Ocak 2022)

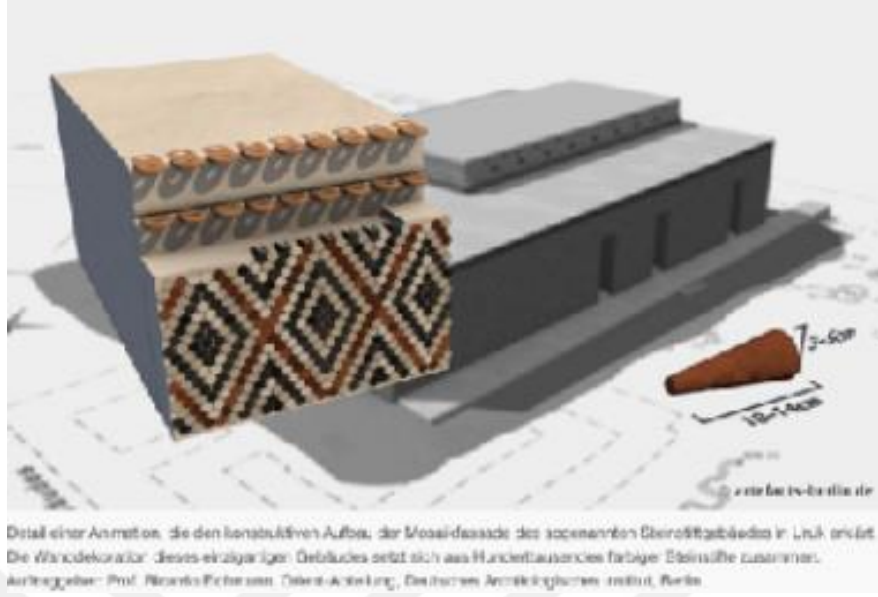
Şekil 14. Pişmiş Toprakta Yapılmış Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçalar

<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=168083> (17 Ocak 2022)

Şekil 15. Pişmiş Toprakta Yapılan ve Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçaların Yüzeye Yerleştirilmesi

<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=168083> (17 Ocak 2022)

Şekil 16. Pişmiş Topraktan Yapılan ve Çiviye Andıran Huni Biçimli Parçaların Yüzeye Sabitlenmesi

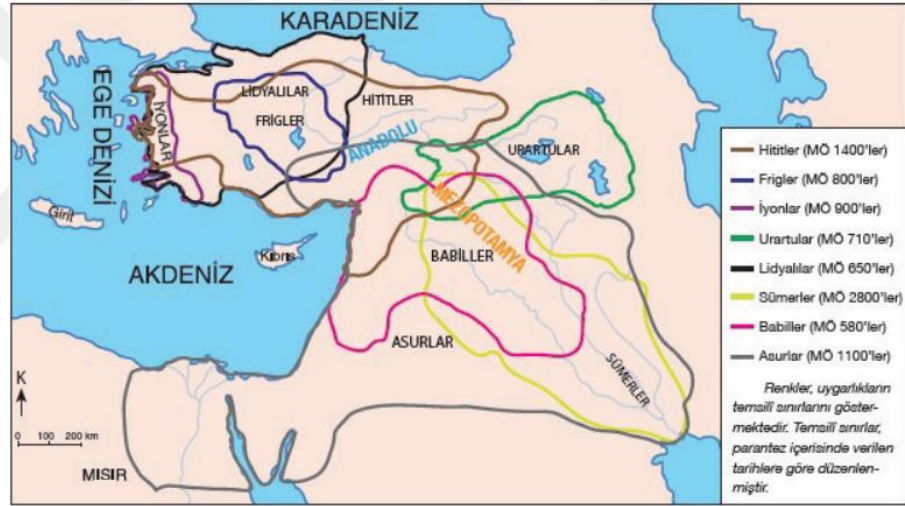
<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=168083> (17 Ocak 2022)

2.1 Mezopotamya Bölgesinde Bulunan Mozaikler

Mezopotamya, insan uygarlığının ilk ortaya çıktığı bölge olması açısından önemlidir. Yazının icadından önceki döneme tarih öncesi dönem olarak adlandırıldığı için yazının icat edildiği Mezopotamya, aynı zamanda tarihin de başladığı yer olarak bilinir. Sanat, şehir, devlet, din gibi insan medeniyetini oluşturan pek çok unsur ilk olarak bu bölgede çıkmıştır. Bu nedenle Mezopotamya medeniyetin başlangıcı olarak kabul edilir. Mezopotamya Fırat ve Dicle arasında yer alan bir bölgedir. Bugün bu bölge çoğunlukla Irak ve Kuveyt sınırları içerisinde yer almakla birlikte, Türkiye'nin güneydoğusu, İran'ın güneybatısı ve Suriye'nin kuzeyini kapsamaktadır.

Mezopotamya’da Bulunan Uygarlıklar

- Hititler
- Lidyalılar
- Persler
- Sümerler
- Akadlar
- Asurlar
- Babiller, Mezopotamya bölgesinde kurulan uygarlıklar arasında yer alır (Ünal & Özkaral, 2019).

Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları Haritası

Şekil 17. Anadolu ve Mozopotamya Uygarlıkları Haritası

(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1002151>)

2.1.1 Hitit Mozaikleri

Yeni yapılan kazılar ve araştırmalara göre Yozgat'ta yer alan Hitit yerleşiminde gün yüzüne çıkarılan geometrik desenlerle döşenmiş taban mozaïği dünyanın en eski mozaïği olabilme düşüncesi üzerinde durulmaktadır (bkz şekil 18).

Uşaklı Höyük'teki kazılar sırasında keşfedilen çok renkli taban, arkeologların Fırtına Tanrısına adanmış bir tapınak olarak yorumladığı ve bir binanın avlusunda dikdörtgen döşemeli bir zemin ortaya çıkarıldı. Düzensiz şekil ve çeşitli boyutlarda 3147 parça taştan oluşmaktadır. Taban kısmı kısmen korunmuş olup yaklaşık 7x3 m'lik bir alanı kaplamaktadır (D'Agostino, 2019).

Şekil 18. Hititler Döneminden Kalma Uşaklı Höyük'te Bulunan Taban Mozaïği, Taş Mozaik, Yozgat

<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/800C1B9FC4349C94700366A7F300BBF7/S0003598X19001819a.pdf/a-mosaic-floor-from-the-late-bronze-age-building-ii-of-usakli-hoyuk-central-turkey.pdf> (28 Eylül 2022)

Araştırmannın yazarı Anacleto D'Agostino'a göre: "Çoğu insanın daha aşına olduğu, daha sonraki dönemlere ait mozaikler, işlenmemiş küçük, yuvarlak taşlardan yapılmış "çakıl mozaikler" veya küçük, düzleştirilmiş kübik veya dikdörtgen fayanslardan yapılmış karo mozaiklerdir" ifadelerini kullanıyor (<https://arkeofili.com/dunyada-bilinen-en-eski-mozaik-yozgatta-bulunmus-olabilir/>., Erişim tarihi: 12 Mayıs 2022).

Tüm taşlar düz bir şekilde, birbirine tam olarak dokunmadan ve koyu ve açık renklerde geometrik desenler oluşturacak şekilde döşenmiş. Mozaik taban, her biri

beyaz, açık kırmızı ve mavi-siyah olmak üzere farklı renklerde üç sıra üçgen içeren üç dikdörtgen çerçeveden oluşuyor. İki taş ise turuncu-sarı renkte. Mozaik; beyaz, siyah-mavi ve beyaz renklerde dik olarak konumlandırılmış taşlarla çerçevelenmiştir (D’Agostino, 2019).

Uşaklı Höyük’teki kazı çalışmalarının Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İtalya Pisa Üniversitesi ile Bozok Üniversitesi ile ortaklaşa yürütülmektedir.

Pisa Üniversitesi öğretim üyesi ve kazı başkanı Doç. Dr. Anacleto D’Agostino kazı çalışmalarında 3 bin 500 yıllık bir mozaik bulunduğunu belirterek; “yapılan bilimsel çalışmalarda, bulunan mozağin dünya tarihinde ilk mozaik olduğu belirlenmiştir. İlk mozaik olması mozağin yapısında da görülmektedir çünkü çok ilkel yapıdadır” ifadelerini kullanmıştır. D’agostino; “Hitit dönemine ait yapıyı birleştiriyor. Yunanistan’da benzer mozaikleri biliyoruz fakat buradaki mozağin oradaki mozaiklerden eski olduğunu düşünüyoruz” diye belirtmektedir (<https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/usakli-hoyukte-3-bin-500-yillik-mozaik-bulundu/2364007>., Erişim tarihi: 12 Mayıs 2022).

Şekil 19. Hititlere Ait Mozaik, Taş Mozaik, Yozgat

<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/800C1B9FC4349C94700366A7F300BBF7/S0003598X19001819a.pdf/a-mosaic-floor-from-the-late-bronze-age-building-ii-of-usakli-hoyuk-central-turkey.pdf> (12 Mayıs 2022)

2.1.2 Sümer Mozaikleri

Eskiçağ Mezopotamya dinlerinde tapınaklar, tanrıların yeryüzündeki ikametgahları ve sarayları olarak kabul edilmiştir. O dönemde her kentte koruyucu tanrılara adanarak yapılmış bir ziggurat/tapınak yer almaktaydı. Bu tapınakların mimarisi, yapı malzemesi, planı ve özellikleri bakımından bulunduğu kente ve döneme göre birbirinden oldukça farklı özellikte tapınaklar keşfedilmiştir. Genel olarak tapınaklarda kullanılan yapı malzemesi kerpiç olsa da kireç taşı ve taş mozaiklerden yapılan tapınaklar da vardır. Genellikle dikdörtgen, kare ve oval biçimli tapınaklar da inşa edilmiştir. Tüm bu farklılıklara rağmen Sümer tapınaklarını belirleyici iki önemli özellik bütün bu yapılarda ortaktır. Tanrının heykeli için bir niş ve bunun tam önünde kerpiçten yapılmış bir sunak hepsinde istisnasız bulunmaktadır (Altuncu, 2011).

Kiş, Uruk, Nippur, Umma, Lagas, Akkad başlıca Sümer şehirlerindendir. Sümer uygarlığı M.Ö. 2350 yılında tarih sahnesinden silinmiş ve 20. yy. da günümüzde Irak sınırları içerisinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarla bu antik şehirlerin bazıları ortaya çıkarılana kadar Sümerler unutulmuştu (Işık, 2018).

Bulunan Ur mezarları içerisinde 17 adet kral mezarı olduğu düşünülmektedir. Bunun sebebi ise bu 17 adet mezarın diğer mezarlardan çok daha büyük ve içerisinde değerli eşyalar hatta mezar sahibine ebedi yolculuğu sonrasında hizmet edecek hizmetkarlarla birlikte gömülmüş olması bu düşüncüyü desteklemektedir (<https://www.britishmuseum.org/collection.>, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2022).

Yapılan kazılar sonrasında bulunan Ur Standart'ı Kraliyet Mezarlığındaki en büyük mezarlardan birinde, bir odanın köşesinde bir adamın sağ omzunun üstünde uzanmış bir halde bulundu. Orijinal işlevi henüz tam olarak anlaşılmamıştır. Ur şehrindeki kazı çalışmalarını yürüten Leonard Woolley, standart bir direk üzerinde taşındığı teorisini ortaya koydu. Başka bir teori, bir müzik aletinin ses kutusunu oluşturduğunu öne sürmektedir (<https://mosaicartsource.wordpress.com/2007/01/17/the-standard-of-ur-mesopotamia-mosaic-the-british-museum-london/>.,Erişim tarihi: 14 Mayıs 2022).

Yapılan araştırmalara göre M. . 2500 yıllarında üretildiği düşünülen Ur Standartları, kabuk, kırmızı kireç taşı ve lapis lazuli den yapılmış kakma mozaik sahneleri ile dört tarafı süslenmiştir. Oluşturulan bu kutunun  n yüzeyinde bir savaş sahnesi görülmektedir; tekerlekli arabaları ve piyadeleri alan bir Sümer ordusu düşmana hücum eder, mahk mlar, muhafızların eşliğinde arkasında bekleyen kendi vagonu olan daha büyük bir kişinin önüne getirilir. Arka yüzeyinde ise, erkeklerin muhtemelen ganimet veya haraç olarak aldıkları hayvan, balık vb. olarak getirdikleri sahneleri göstermektedir. Üst kısımda diğer erkeklerle aynı büyüklükte bireysel ziyafetler; sağ kısımda bir şarkıcı ve lir  alan bir adam tarafından ağırlanırlar. Üçgen paneller ise diğer sahneleri gösterir, bulunan bu parça ezilmiş bir halde gün yüzüne çıkarılmıştır. Ancak o zamandan bugüne restore edildi ve örnekler tutulmuştur. Yüksekliği 21,70 cm, uzunluk 50,40 cm, genişlik 11,60 cm, genişlik 5,60 cm'dir. Bu eser günümüzde Brirish Museum da sergilenmektedir (<https://www.britishmuseum.org/collection.>, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2022).

Bazı lapis lazuli tesseraların cilalı yüzlerinde, altta pürüzlü bir yüzeyle birlikte oyuklar vardır, bu da onların çakmaktaşı ve bıçaklarla kesilip parçalandıklarını düşündürür (Tosi & Piperno, 1973).

Şekil 20. Ur Standartı Önden Görünüm, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum

https://media.britishmuseum.org/media/Repository/Documents/2014_9/30_13/575982f2_f161_4162_ac51_a3b600e5b79c/mid_00012550_001.jpg (14 Mayıs 2022)

Şekil 21. Ur Standartı Arkadan Görünüm, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum

https://media.britishmuseum.org/media/Repository/Documents/2014_9/30_13/b4fa3a5f_95f6_43f4_bc71_a3b600e5b0a5/mid_00012549_001.jpg (14 Mayıs 2022)

Şekil 22. Ur Standartı Ön Yüzey Mozaik İşemeleri, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum

https://media.britishmuseum.org/media/Repository/Documents/2014_9/30_12/60664847_3dc2_44c5_865c_a3b600d2367b/00008057_006.JPG (14 Mayıs 2022)

Şekil 23. Ur Standartı Arka Yüzey Mozaik İşemeleri, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum

https://media.britishmuseum.org/media/Repository/Documents/2014_9/30_12/6e07d42a_a659_4c93_af16_a3b600d21f3a/mid_00008056_001.jpg (14 Mayıs 2022)

Şekil 24. *Ur Standartı Detaylı Görünüm, Kireçtaşı, Lapis Lazuli, Kabuk, Zift, M.Ö. 2500, The British Museum*

https://media.britishmuseum.org/media/Repository/Documents/2014_9/30_13/ad74c306_7959_41ef_965b_a3b600e5c783/mid_00012553_001.jpg (14 Mayıs 2022)

Daha önce de belirtildiği üzere Sümer mozaiklerinde hala herkes tarafından bilinirliğini korumaya devam eden, mozaik tekniğiyle yapılan ilk örneklerden olan M.Ö. IV. ve III. binli yıllara tarihlenen Mezopotamya’da yer alan Uruk-Warka ve Al Ubaid adlı eser mozaik sanatında önemli bir yere sahiptir.

Zaman içerisinde Sümerlerde büyük boyutlardaki çakıl taşları, tesseraenin yerine geçmiş, fakat 200 yıl içinde Yunanlılar da mozaik taşlarının düzenli şekillere ve ebatlara indirgenerek yapıldığı mozaikler tekrar kullanılmaya başlanmıştır (Fisher, 1971, s.34). Peter Fisher (1971)’e göre Mısır’da mozaik adı ile nitelendirilebilecek bir örnek olmadığını, fakat Turin Müzesinde bulunan bir sarkofajın (lahit mezarı) mozaïği andıran renkli taşlarla bezeli olduğunu belirtmektedir.

2.2 Gordion Mozaikleri

Frigya Krallığının başkenti olan ünlü Gordion şehrinin kalıntıları Sakarya (Sangarios) ve Porsuk nehrinin birbirlerine yaklaştıkları yerde, Ankara Polatlı'nın 18. km kuzeybatısında yer almaktadır. Gordion Müzesinde sergilenen eserler, Yassihöyük'te (Gordion) 1950 yılında arkeolojik çalışmaları başlatan Rodney S. Young yönetiminde bir ekip tarafından ve Pensilvanya Üniversitesi, Arkeoloji ve Antropoloji Müzesinin sponsorluğu altında gün yüzüne çıkarılmıştır. Gordion'da (Yassihöyük) arkeolojik yerleşim Tunç Çağı, Demir Çağı ve Frig Dönemi, Büyük İskender'in zaferi sonrasında yaşanmış olan Helenistik Çağ ve Roma İmparatorluğu Dönemi olarak tespit edilmiştir. Daha sonra bölgeye Selçuklular Döneminde yerleşilmiş ve böylece Gordion'un 3000 yılı aşkın bir geçmişe sahip olduğu tespit edilmiştir (<https://www.icisleri.gov.tr/gordion/>).

Gordion'da Tunç Çağı sonrası ilk katmanlar da bulunmuş cilalı olan bir çeşit el yapımı çömlekleri, Avrupa'dan gelip o bölgeye yerleşenlerin kalıntıları olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Ele geçirilen çanak ve çömleklerde, Güneydoğu Avrupa'dakilerle bir benzerlik taşımaktadır (<https://www.icisleri.gov.tr/gordion/>).

M.Ö. 8. yy.'a ait Frig Kralı Midas'ın tarihte önemli bir kişilik olduğu karşımıza çıkmaktadır. Gordion toprak olarak genişlemiştir. Şehirde bir duvarla ayrılan iki adet avlu vardır. Avlular bugün megaron olarak adlandırılan geniş çaplı bir hol olan yapı çeşidiyle çevrelenmiştir. Megaron I kerpiç ve ahşap kullanılarak oluşturulmuştur. Megaron II ise taştan inşa edilmiş olmasına rağmen benzer bir iskelete sahiptir (<https://www.icisleri.gov.tr/gordion/>).

Şekil 25. Gordion Mozaikleri, Megaron II. Mermer Mozaik, Taş Mozaik, M.Ö. 800, Gordion Müzesi Ankara

<https://www.penn.museum/sites/gordion/files/2021/12/history-iron-fig7-lg.jpg> (16 Mayıs 2022)

2.3 Assos Mozaikleri

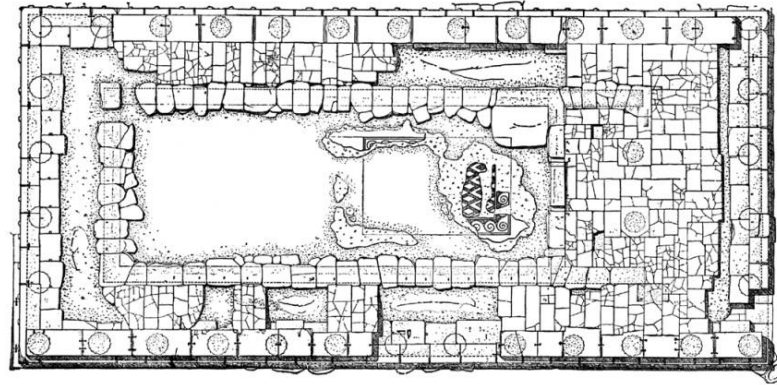
Çanakkale ili, Ayvacık ilçesine bağlı olan Behram Köyü'ndeki Assos, Troas bölgesi antik kentlerinin başında gelmektedir. Kentteki ilk iskanın M.Ö. 2 binde olduğunu ortaya koyan az sayıda arkeolojik buluntu mevcuttur. Fakat antik kaynaklar Assos'un M.Ö. 7. yüzyılda Lesbos Adası'ndan göç eden Methymnalı göçmenler tarafından kurulduğu aktarılmaktadır. Assos hakkında yazılı olan bilgiler çok azdır (Arslan ve Bakan, 2012).

1881 – 1883 yılları arasında Amerikan Arkeoloji Enstitüsü adına J. T. Clarke ve F. H. Bacon bu bölgede arkeolojik kazılar yapmıştır. 1981 yılında Assos'ta tekrar başlayan kazılar günümüzde hala devam etmektedir (Arslan ve Bakan, 2012).

Amerikan kazı heyeti tarafından yürütülen bu çalışmalar Athena Tapınağı, Batı Kilisesi, Gymnasion agoranın güneyindeki yapılar ile Ayazma Kilisesi'nde yer alan çalışmalardır.

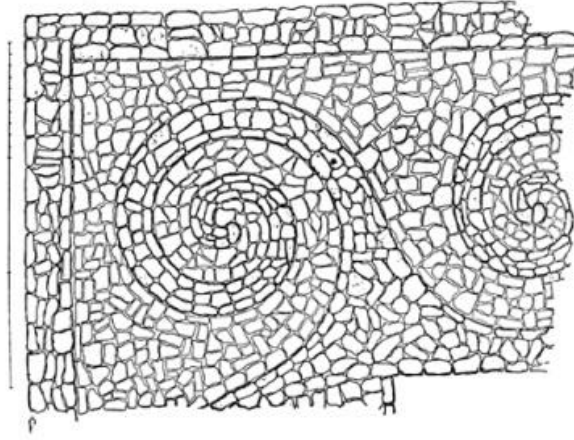
1881 yılı kazılarında ortaya çıkan cellanın doğu bölümünde kısmen korunmuş zemin mozaiği bulunmuştur. 600x400 cm boyutlarında olan mozaik güneydoğu ve kuzeybatı yönlerindeki kısımlar bozulmamış halde bulunabilmiştir (Arslan ve Bakan, 2012).

Mozaikte polygonal beyaz ve siyah mermer parçalarının (tessera) yanı sıra, bordürün içinde yer alan baklava dilimi bezeli ana sahnede çakıl taşları kullanılarak oluşturulmuştur. Mozaiğin etrafı 4 – 5 cm çapında siyah renkte bir bordür ile sınırlandırılmıştır. İç bölümde yer alan siyah dalga bordürü, daha sonraki kısımda ise baklava desenleri yer almaktadır. Mozaikte kullanılan malzemelerin yüksekliği 5 cm'yi geçmemektedir. Oluşturulan mozaik doğu malzemesi kullanılarak yüzeye sabitlenmiştir. Mozaiğin çevresinde küp şeklinde parlak sarı renkte taşlar ve kiremit parçaları bulunmasına karşın kompozisyonadaki yerleri kesin olarak tespit edilememiştir. Buna paralel olarak dalga bandı ile dama desenli ana süsleme paneli arasında ince şerit şeklinde bu parçaların yerleştirilebilmiş olma ihtimali düşünülmüştür (Arslan ve Bakan, 2012).

Şekil 26. Athena Tapınağındaki Mozaik Planı, Assos

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/294059> (9 Mayıs 2022)

Şekil 27. Athena Tapınağı'ndaki Mozaik Döşemesinin Bordürü, Asoos

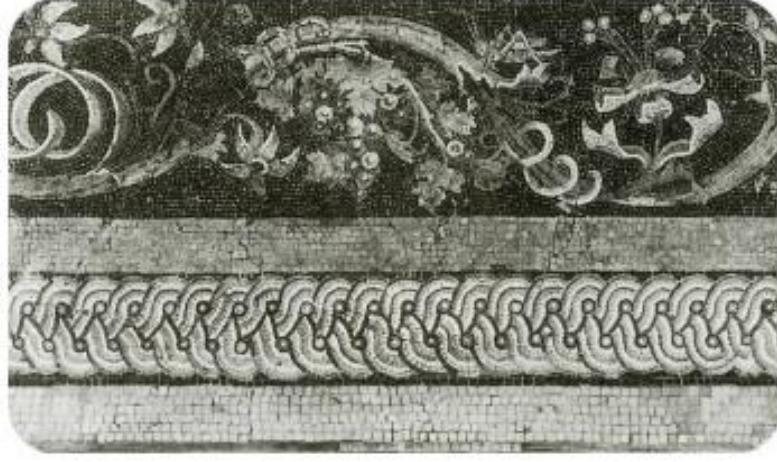
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/294059> (9 Mayıs 2022)

2.4 Bergama Mozaikleri

“Bergama akropolünün en yüksek yerinde, Bakırçay ovasına hâkim olan, 5 ayrı saray kalıntısı bulunmuştur” (Üstüner, 2002: 53).

Bergama mozaiklerinin bulunduğu evin yapısı içinde kaybolmayan fakat oraya ait olduğunu hissettiren bir süslemeye rastlanılmıştır (Erkan, 2006). Sarayların altında yer alan terasta keşfedilen Athena kutsal alanı kazıları aşamasında, birtakım mozaik kalıntılarına rastlanılmıştır fakat bunların yukarıdan düştüğü yapılan araştırmalar sonucunda anlaşılmıştır (Üstüner, 2002).

Bulunan 5 ayrı saray kalıntılarının kuzey yönünde rastlanılan farklı büyüklükte, renkli mozaikler bulunmuştur (şekil 28). Filiz kıvrımlar ve çiçekler orta büyüklükte taşlar kullanılarak oluşturulmuştur. Çok ince bir işçilikle oluşturulan bu mozağin detayları usta bir elden çıktığının kanıtıdır. Mavi ve sarı renklerle desene zenginlik katılmış, yeşilin ve sarın tonlarıyla da desene küçük nüanslar kazandırılmıştır (Üstüner, 2002: 56).

Şekil 28. Bergama Saray Odası Mozaik Kalıntısı, IV D Odası, Taş Mozaik, Bergama

(Üstüner, 2002: 146)

Sunak odası olarak adlandırılan küçük oda (şekil 29) saray kalıntılarının doğu tarafında yer almaktadır, fakat döşemenin sadece 1/3'ü ortaya çıkartılabilmektedir. Çıkartılan parçalardan, bu mozaiklerin detayları ve ne kadar orijinal parçalar olduğu anlaşılmaktadır (Üstüner, 2002: 56).

Şekil 29. Bergama Sunak Odası, V Oda, Taş Mozaik, Bergama

(Üstüner, 2002: 145)

Efes kenti var olduğu süre içinde birçok kral ve uluslar tarafından konum olarak fetih edilmek istenilen yerlerin başında gelmiştir. Savaşlar, depremler,

katliamlar yüzünden devamlı inşa edilen ve yeri oldukça çok değişen bir kent haline olmuştur. Bu süre zarfında İmparatorluğun yönetimi ve himayesi altına girmiş ve birçok savaş yapılmıştır. Bu imparatorluklar Efes'i Lidya Krallığı, Persler, Sparta Krallığı, Büyük İskender, Roma Krallığı, Gotlar, Selçuklular ve Bergama Krallığı olmak üzere çeşitli medeniyetler bu topraklar da hüküm sürmüştür (Tabanlı, 2007).

2.5 Roma Dönemi Mozaikleri

“Helenistik Çağ Yunan dilleri konuşan ulusların yerleşme bölgelerinde görülen mozaik yapımından Roma döneminde olduğu gibi intikal etmesine rağmen, sonradan üslup ve teknik farklılıklar geçirmiştir” (Üstüner, 2002: 85).

Resim sanatının farklı bir türü olan mozaik tekniğinde Roma İmparatorluğu döneminde oluşturulan mozaik eserler dikkat çekmektedir. Antik Yunan döneminde mozaikle uğraşan kişiler M.Ö. 18. yüzyılda deniz kabuğu, taş gibi malzemeleri betona dizmişlerdir. Genellikle ev avluları, şehir kaldırımları ve meydanlarda dekorasyon olarak kullanılmıştır. Roma döneminde dekorasyon amacıyla oluşturulan bu mozaiklerin her biri bir sanat eseri sayılabilecek kadar iyi yapılmıştır. Roma'lı mozaikçiler, geleneksel Roma tarzını yöresel desen ve renklerle bütünleşmesini büyük bir başarıyla başarmışlardır. Desenlerde ve sembollerdeki oluşturdukları çeşitlilik ve geliştirdikleri uygulama yöntemleriyle Roma mozaiklerine ayrıcalık kazandırmışlardır. Dekoratif olarak kullanılan mozaik, ilk olarak Roma'dan Akdeniz bölgesine daha sonrasında da Kuzey Afrika'ya daha sonra Avrupa'ya ulaşmıştır (Tabanlı, 2007).

Klasik ve Hellenistik dönemlerde sanatsal faaliyetler ve yapım tekniği açısından daha reelistik bir üslupla meydana çıkan mozaik tekniğinin gelişiminin zirvesine Roma İmparatorluğu zamanında ulaşmış, mozaik döşeme teknikleri ve mozaik bezemelerle alakalı oluşturulan yenilikler sonucunda Anadolu, İtalya, Yunanistan, Suriye ve Kuzey Afrika bölgelerinde çok ilgi gören bir süsleme ögesi olarak uygulanmıştır (Erkan, 2006).

Roma İmparatorluğu döneminde genellikle tercih edilen motifler meander, saç örgüsü, dalga ve palmetten oluşan bordürlerdir. Oluşturulan motifler kompozisyona göre dizilmekte ve düzünli bir yerleştirilme yapılmaktadır. Ortaya çıkan kompozisyon dikdörtgen şeklinde döşenmektedir. Bordürle çerçevelenmiş alan dekore edilecek alanın yüzey ölçüsünden bağımsız olarak birbirini tekrar eden örneklerle döşenmektedir. Oluşturulan bu dekorasyon modeli Romalıların mozaiklerde sıklıkla tercih ettikleri bir mozaik deseni karşımıza çıkmaktadır (Tabanlı, 2007).

Roma döneminde uygulanan mozaik tekniği genellikle Opus Tessellatum'dur. Fakat Roma döneminde tessellatum mozaiklerde gözle görülür bir şekilde oluşan farklılaşım, tessera boyutlarının genişlemesi santimetrekaireye gelen malzeme sayısının küçülmesiyle olmuştur. Hellenistik döşeme mozaiklerine has olan bir özellik, arka fonun daha büyük, figürlerin ise daha küçük tesseralar ile döşenmesi bu dönemde ortadan kalkmıştır. Düzenlemelerde ve döşeme bölümlerinde de çeşitli farklılıklar ortaya çıkmış, orta bölümlerde yer alan madalyon gitgide ortadan kaybolmuş ve onun etrafını saran büyük ölçekli şeritler kenarlara doğru çekilerek figürlü sahnelerin oluşmasına uygun alanlar sağlanmıştır (Erkan, 2006).

Roma İmparatorluğu döneminde mozaik, resim ve bezeme geleneği, resim geleneği ile bağlantılıdır. Pompei'deki en eski mozaik örnekleri küp biçiminde ufak, renkli taşların dizilmesiyle yapılmış ve bu teknikle de Yunan resimleri kopya edilmişti. Pompei'de bulunan mozaiklerin en ünlü olanı M.Ö. 4. yüzyılda yapılmış olan yunan resminin kopyası olduğu ileri sürülen İskender mozağıdır (Şekil 32,33). Pompei'de, Fauna ismi verilen bir yapıda keşfedilmiştir (Şahin, 2010).

Roma İmparatorluğu döneminde doğada bulunan malzemelerin şekillendirilerek mozaik yapımında kullanıldığı görülmektedir. İmparatorluğun büyük şehirlerinden birisi olan, mozaik yapımında mitolojik hikayelerin ve geometrik şekillerin bir arada betimlendiği Zeugma mozaikleri önemli bir örnek olmaktadır (Bütow, 2020).

Zeugma, Gaziantep şehrinin Nizip ilçesinin 10 km doğusunda, tepeler üstüne kurulmuş bir kenttir. Büyük İskender'in generallerinden olan I. Selevkos Nikator, M.Ö. 300 yıllarında Büyük İskenderi'nin, Fırat Nehri'ni geçtiği yerde, Selevkeia Euphrates adında bir yerleşim yeri kurmuştur. Yerleşim yerinin karşı tarafında da eşi Apama'nın ismiye diğer bir yerleşim yeri kurarak, bu iki kenti bir köprüyle birbirine bağlamıştır. Yerleşim yeri, M.Ö. 31 yılından itibaren Roma'ya bağlanarak ismi köprü-geçit anlamında olan Zeugma olarak güncellenmiştir (<http://www.zeugma.org.tr/hikayeler.aspx#features/15.>, Erişim tarihi: 25 Haziran 2022).

Roma Dönemi'nde kent altın çağını yaşamıştır. M.S. 256 yılında ise Sasani Kralı I. Şapur, Zeugma'yı fetih ederek yakıp yıkmıştır. Bunun sonucunda Zeugma eskisi gibi olan ihtişamından çok uzaklaşmıştır (<http://www.zeugma.org.tr/hikayeler.aspx#features/17.>, Erişim tarihi: 25 Haziran 2022).

Şekil 30. Zeugma Kentinde Çıkan Mozaikler, Official Turkish Museums Türkiye Kültür Portalı

[https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/Zeugma%20%c3%96renyeri%20\(11\).jpg](https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/Zeugma%20%c3%96renyeri%20(11).jpg) (16 Nisan 2022)

Şekil 31. Zeugma Çingene Kızı Mozaïği, Taş Mozaik, M.Ö. 300, 78x52 cm, Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep

https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/SehirRehberi/GezilecekYer/20170213085933927_cingene_kizi_poster_2.jpg?format=jpg&quality=50 (16 Nisan 2022)

Bölgenin sadece bir kısmında gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkartılan mozaikler Zeugma'nın tam anlamıyla bir mozaik şehri olduğunu ortaya

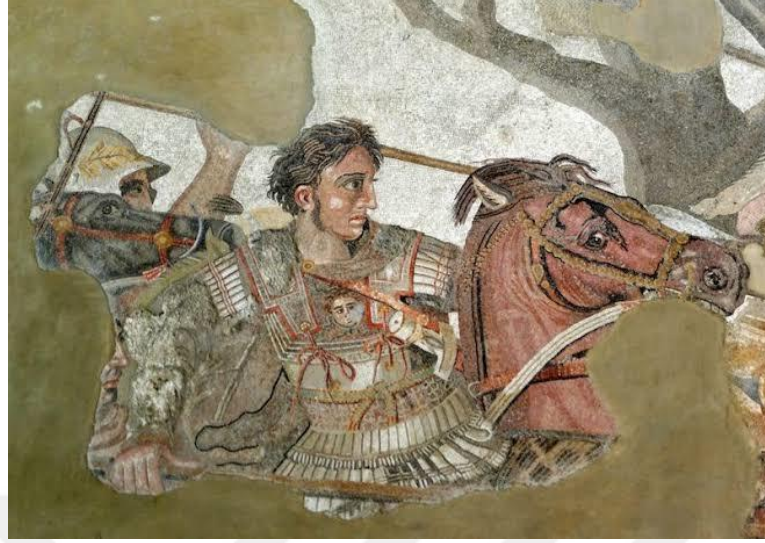
çıkarmaktadır

(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecekyer/zeugma-mozaik-muzesi.>, Erişim tarihi: 14 Nisan 2022).

Şekil 32. İskender Mozaïği Fauna Evi, İssos Savaşı, Taş Mozaik, 5,82x3,13 cm, Pompei

<https://aktuelarkeoloji.com.tr/uploads/images/webp/thumbs/1200X826-5e7f63c31b5be74295dacaca28f1d0ec.webp> (13 Mart 2022)

Şekil 33. İskender Mozaği Detay, Taş Mozaik, Pompei

https://pbs.twimg.com/media/EaakB7SWAAM_g26?format=jpg&name=small (13 Mart 2022)

Roma Döneminde, ufak küp şeklinde renkli seramik, cam, taş ve mermer parçaları (tessera) kullanılarak renkli ve etkileyici mozaikler yapılmıştır. Roma döneminde mozaikler genellikle villalarda ve kamu binalarında süsleme elemanı olarak kullanılmıştır. Roma dönemi mozaiklerinin en erken örneklerinden (M.Ö. 8. yüzyılda tarihlenen) bir tanesi ise Goridon ve Girit'te bulunmuştur. Korinth'de Centaur Hamamında (Olynthos) bulunan M.Ö. 5. yüzyılın son dönemlerinde yapılmış mozaik eserler Roma Dönemi mozaiklerinin öncüleri arasında yer alır (Kaplan, İpekoğlu ve Böke, 2017).

Mozaik sanatı M.Ö. 1. yüzyılda yeni bir yöne geçmiş, bu zamana kadar az sayıda olan yerleşimde ve ayrıcalıklı durumlarda kullanılan lüks bir sanat iken, Roma dönemi sonrasında yaygın olarak kullanılır bir hale gelmiştir. Bu durum ise doğal olarak yeni teknik gelişmelere yol açmış ve motif repertuarı da genişlemiştir. Süssüz, geometrik ya da doğa kökenli yeni stilize motifler geniş yüzeyleri kaplamaya elverişli tasarımlar şeklinde düzenlenmişlerdir (Özügül, 1996).

İtalya'da mozik teniğinde ileri bir adım daha atılmasını sağlayan suya dayanıklı yapıştırıcı bir harcın bulunması olmuştur. Güney İtalya bölgelerinde çok sıklıkla karşılaşılan bir tür volkanik kum olan (Pozzolano), mermer ve seramik

kırıkları ilave edilen bu harç, kireç kaymağı; sertleştirici dolgu maddesi ile oluşturulan bir karışımdır. Romalılar genellikle kamu yapılarında bu tarzda oluşturulan mozaikleri kullanmışlardır (Erkan, 2006).

2.6 Bizans Dönemi Mozaikleri

Roma İmparatorluğu'nun Doğu Roma ve Batı Roma olarak ikiye ayrılmasından sonra, manevi ve tinsel politik hareketlerin yönelimi batıdan doğuya aktarılmış ve birçok topluluk bu farklılaşımın maddi ve ruhani olarak etkilenmişlerdir.

Bizans dönemi M.S. 300 – 1453 yılları arasında kapsamaktadır. Bizans İmparatorluğu kendi ihtiyaçlarına göre farklılaşmış ve sanat eylemleri için de antik mirası benimsemiştir. Hristiyanlığı resmi din olarak seçmesinin ardından bir çok alanda karşımıza çıktığı gibi sanatsal eylemlerde de çeşitli yönelimlerini ortaya koymuştur (Şahin, 2010).

Bizanslı mozaikçiler, duvar ve tavan mozaikleri konusuna kendini geliştirmişlerdir. Mozaik yapımında malzeme olarak İtalya'da üretimi yapılan kalın ve renkli camlardan oluşan plakaları seçmişlerdir. Cam ışığı daha iyi yansıttığı için mozaik uygulamalarda sıklıkla kullanmışlardır. Farklı açılarda yerleştirilen camlar sıvasız bir şekilde uygulanmıştır. Desenin tasarımına göre camın arka bölümüne altın ya da gümüş yapraklar koyulmuştur. Roma mozaik sanatçıların aksine dini desenlerin tasvirleri dışında Bizanslı mozaik sanatçıları aristokrasinin de mozaiklerini yapmışlardır (Şahin, 2010).

Bizans İmparatorluğu'nun başkenti olan Kostantinapolis Justinianus dönemini temsil etmesinin haricinde sanat ve kültür merkezidir. En önemli gelişmeleri de mimarlık alanında yapılmıştır. Bizans sanatı mozaik, fresko², el sanatları ve minyatür alanında önemli gelişmeler göstermiştir.

² Fresko: Yaş siva üzerine boyalarla uygulanan duvar resmidir.

İlk Hristiyanlık sanatını benimseyen Bizans İmparatorluğu sanat tarihinde önemli bir alana sahiptir. Düzenlenen törenlerde zenginliği ve ihtişamını yansıtan bir ayna konumundadır. Bununla birlikte Roma ve Yunan döneminden Rönesans dönemine geçişi temsil etmektedir (Çokhamur, 2012).

Günümüz adıyla Sultanahmet bölgesinde yer alan Bizans Büyük Saraylar Kompleksi'nde Hellenistik dönem etkileri taşıyan mozaikler bulunmuştur. Bugün Arasta Çarşısı olarak isimlendirilen alanda bulunan Mozaik Müzesi'nde sergilenen bu mozaik eserler Bizans'ın erken ve parlak dönemine M.S. 6. yüzyıla denk gelmektedir. Son yıllarda İstanbul'da, Vezneciler bölgesindeki Kalenderhane Camii'nde yapılan tadilatlar sırasında, M.S. 7. yüzyıla ait olduğu düşünülen ve Meryem ile İsa'yı betimleyen bir mozaik eser bulunmuştur (şekil. 34). Bu mozaik yapının oldukça gizli bir bölümünde bulmuşlardır. M.S. 850 yılları sonrasında İstanbul'da yapılan mozaiklerde kıyaslandığı zaman bu eserde koyu renklerin ve ifadeci üslubun ön planda olduğu görülmektedir (Erkan, 2006). Restore edildikten sonra İstanbul Arkeoloji Müzesi ikinci katında sergilenilmektedir (Öztürk, 2019).

M. S. 726 – 843 yılları arasında dini, siyasi çekişmelerin yaşandığı bir kargaşa durumu yaşanmış ve bu durum Bizans sanatına büyük bir darbe vurmuştur. Erken dönemde uygulanan sanatsal eserler (mozaik, ikona, freks) ortadan kaldırılmış ve sadece haç resminin yapılmasına izin verilmiştir.

Bizans döneminde tasvir sanatlar, küçük ölçekli ve anıtsal sanatlar olarak iki başlık altında incelenmektedir. Anıtsal sanatlar kapsamında Fresko ile birlikte mozaik de içermektedir. Önce antik çağda ortaya çıkmış ve gelişmiş olan mozaik sanatı bir çok düşüncenin tam tersi olarak Bizans'ta doğduğu sanılmaktadır. M. S. 1. yüzyılın ardından uygulanan yapıların ayırıcı özelliğini taşımış ve mimari alanda sıklıkla kullanılan bir parça olmuştur. Fakat antik döneme baktığımızda genel olarak yer döşemesi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 34. İsa'nın ve Meryem'in Rahip Simeon'a Tapınakta Sunumunun Mozaïği, Taş Mozaik, 6. 7. Yüzyıl, İstanbul Arkeoloji Müzesi

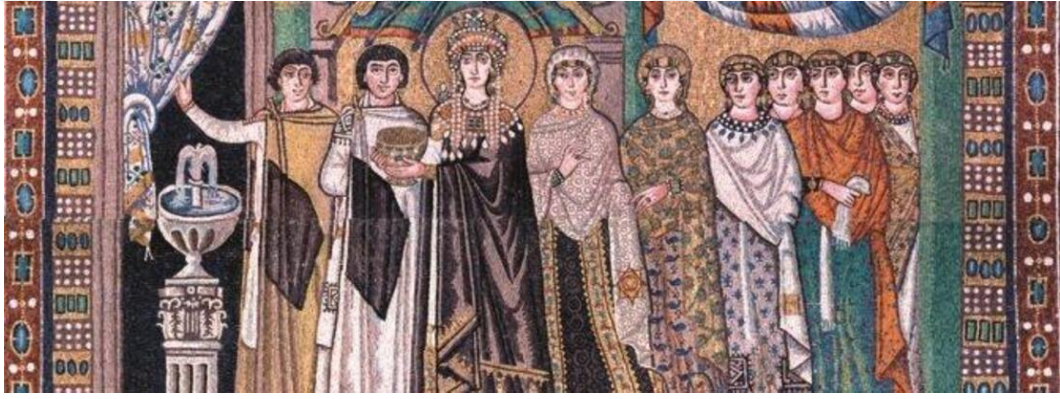
<https://ozhanoturk.com/wp-content/uploads/2019/10/sunum-Simeon.jpg> (14 Nisan 2022)

Hristiyanlık diniyle bütünleşen dinsel biçimcilik ve mozaïğe atfedilen “kutsallığın resim yoluyla ifade edilmesi” işleviyle çıkmaktadır. Bu düşünceyle Bizans mozaik tekniği, antik dönemde kullanılan bazı yöntemleri tekrardan kullanarak, inceliği sahip olduğu sertlikle birleştirmiş ve bununla birlikte kendine has ifade biçimini oluşturmuştur (Erkan, 2006).

Bizans sanatında din ve sanat tek bir çerçeveden ele alınmış, dinin getirdiği kurallar her zaman sanata yön veren unsurların başında gelmiştir. Bizanslı sanatçılar belirlenen konu ve çerçevelerin dışına taşmamakta ve ürettiği eserlere bakış açısını ve beğenisini yansıtmamaktadır. Bizans döneminde ön planda tutulan Hristiyanlık mozaik sanatında da etkilerini göstermeye devam etmiş ve çeşitli bir işlev yüklemiştir. Dinen kutsal sayılan eserler, antik dönemde yapıldığı gibi yer döşemesi olarak ayaklar altında kalmamalıdır. Bununla birlikte yeni dinsel ikonografiye yanıt veren mozaik eserler, tavanlara ve duvarlara yapılmaya başlanmıştır. Mozaik tam olarak tavanların ve duvarların kaplanması haline geçmiştir. Böylelikle Hristiyanlık sanatına hem de antik çağ sanatına özgü dini öğretim hatta ikonografik bir öğretim

değeri kazanmıştır. Oluşturulan mozaik eserlerde ele alınan konular tek düze fakat her şeye gücü yeten, gözle göremediğimiz bir Tanrı düşüncesiyle açık ve sade olma iddiasındadır. Süslemelerde kullanılan malzeme ise, genel olarak ışığı yansıtma özellikleri sebebiyle mistik bir hava yaratabilen mozaiklerdir (Erkan, 2006).

Batı Roma'nın başkenti olan Ravenna şehrindeki mozaikler erken Bizans Dönemi'nin en önemli mozaikleri arasında yer almaktadır. M. S. 5 – 6. yüzyıllarda Ravenna'da önemli yapı ve mozaik çalışmaları yapılmıştır (Erkan, 2006).

Şekil 35. İmparatoriçe Theodora ve Görevlilerinin Betimlendiği Mozaik Duvar, Taş Mozaik, Değerli Taşlar, M.S. 526-547, San Vitale, Ravenna, İtalya

(Yılmaz 2014: 48) (14 Nisan 2022)

Fakat Ravenna mozaik tarzında, İtalya'da gelenekselleşmiş bir takım resim kurallarını benimsemiş ve kabul etmiştir. Bunların en dikkat çekici izlerinden birisi olan mozaik küplerinin görünüşünü farklılaştıran hafif meyilli bir şekilde olmasıdır (Erkan, 2006).

Bizans Döneminde yapılan ve İstanbul'da yer alan St. Eirene (Aya İrini) Kilisesi'nin apsis yarım küresinde yer alan büyük mozaik harç, İkonaklast Dönem'den kalma oldukça önemli bir örnektir. Hagia Sophia (Aya Sofya) Kilisesi'nde de aynı zamanlarda oluşturulmuş birçok mozaik haç simgesine rastlanmaktadır (Yıldız & Özerden, 2020).

Kiliselerde ve yapılardaki sembolik anlamlarda uygulanan mozaikler eskiye kıyasla teknik gelişmiş, renk geçişleri daha uyumlu hale getirilmiştir. Kullanılan üslup ise giysilerin ve yüzeylerin resmedilmesinde bellirli bir sertliğe karşın, antik çağ sanatının ahenklerini taşıyarak sağlamlığı ve güzelliği içinde barındırmaktadır. Bu düzen içerisinde kubbelerin orta bölümlerine genellikle evrenin efendisi İsa (İsa Pantokrator) betimi resmedilmektedir (Erkan, 2006).

Şekil 36. Aya İrini'nin Absid Üzerindeki İkonaklast Yarım Kubbe, 9. Yüzyıl, Aya İrini Kilisesi İstanbul

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/istanbul/gezilecekyer/aya-rini-kilisesi-muzesi> (16 Nisan 2022)

Orta Bizans Dönemi'nin resim sanatı örnekleri, o dönemin başkentliğini de yapmış olan İstanbul'da Aya Sofya Kilisesi ve çeşitli eyaletlerinde ve özellikle Orta Anadolu'daki Kapadokya çevresi kaya kiliselerinde bulunmaktadır (Ödekan, 1997: 1301).

Bizans sanatı, genel olarak Doğu'ya özgü bir anlayış olan soyut kavramını antik döneme özgü olan dışa dönük ifade biçimini harmanlayıp birlikte kullanıp geliştirmiştir. Palaiologoslar Dönemi, Bizans mozaik tekniğinin son aydınlık dönemidir. Bizans ekonomisinin düşüşe geçtiği dönemin son zamanlarında artık

yapımının pahalı geleceği bir teknik olan mozaik yapımı yerini fresklere bırakmıştır (Erkan, 2006).

İstanbul'un 1453 yılında Osmanlılar tarafından fetih edilmesiyle de, Avrupa ülkelerine geri dönen Bizanslı sanatçılar yoluyla zor da olsa Bizans mozaik sanatı ayakta tutmaya çalışılmışlardır (Erkan, 2006).

3. BÖLÜM

YAPITLARINDA MOZAİK TEKNİĞİ KULLANAN SANATÇILAR

3.BÖLÜM

YAPITLARINDA MOZAİK TEKNİĞİ KULLANAN SANATÇILAR

3. Yapıtlarında Mozaik Tekniği Kullanan Sanatçılar

Mozaik tekniği kullanarak üretim yapan sanatçılar Türkiye’de ve dünyada birçok farklı malzemenin birlikte veya ayrı kullanımı sonucunda iki boyutlu ya da üç boyutlu çalışmalar üretmektedir. Günümüz çağdaş sanatçıların bazıları klasik mozaik çalışmalarına kafa tutarcasına yeni teknikler bulmaya ve üretmeye devam ederken geleneksel mozağin gün geçtikçe evrilmesi ve gelişmesi mozaik sanatına olan ilginin daima güncel kalmasına katkı sağlamaktadır. Mozaik çalışmalardaki kullanılacak olan malzemelerin sonsuzluğu sanatçılara ayrı bir haz vermektedir. Araştırmanın kapsamında, çağdaş sanatçıların hayatlarına ve neler yaptıkları konusunda araştırmalar yapılacaktır. Geleneksel mozaik tekniğinin nasıl evrildiği hakkında çağdaş sanatçıların iki boyutlu veya üç boyutlu eserleri gözlemlenecektir. Bu bölüm iki farklı başlık altında ele alınacaktır. Kamusal alan mozaikleri ve mozaik tekniği kullanan çağdaş sanatçılar olarak incelenecektir.

3.1 Kamusal Alan Mozaikleri

İnsanlığın yerleşik hayata geçmesinden sonra kent yaşamının başlamasıyla birlikte oluşan ihtiyaçlarından bir tanesi de kamusal alanlardır. İnsanların yaşamlarında değişen ve gelişen, yaratıcı güce sahip kişilerin kamusal alanlara uyguladıkları çalışmalarla hem kamusal alanların hem de sanatçının daha görünür hale gelmesini sağlamaktadır.

3.1.1 Antoni Gaudi, Park Güell

Antoni Gaudi 25 Haziran 1852'de İspanya'da dünyaya geldi. 1868 Barselona'ya yerleşti. Antoni, Üst Teknik Mimarlık okuluna yerleşmeden önce, Barselona Üniversitesi Fen Fakültesi'nde kurslara katıldı. Mimari eğitiminin yanı sıra felsefe, tarih, estetik dersleriyle de kendini geliştirdi. Antoni'nin çalışma prensibi çok özenli, yavaş ama düşünülmüş, detaylı bir şekilde oluşuyordu. Sadece bir mimar olmadığını kanıtlayan Gaudi, özgün yeteneği ve sanatçı tarafıyla tanınmaya başladı. Daha sonraki yıllarda çamur ve alçı kullanarak dekoratif öğeler üretmeyi, marangozluk, demircilik, seramik yapımı ve sır tekniklerini öğrendi (Akyazı, 2005).

Mimarın dış yüzeylerde yapmış olduğu uygulamalar, bu alanda onun öncü olmasını sağladı. Gaudi insanların sanat-zanaat ve bunun uzantısı olan sanat-yaşam arasındaki ayrımı yenmeye başladıkları sırada kariyerine başlamıştır. Güell Park, bu fikrin sadece doğruluğunu değil, uygulamaya konabileceğini de göstermiştir (Akyazı, 2005).

Güell Park'ta, ana giriş tek başına estetik bir kritere göre tasarlanmıştır. İlk etapta ana girişte iki adet yapı (pavilion: bahçe ve parklarda bulunan kulübe) ile sanki sihirli bir ormandan gelmiş bahçe görünümündedir. Fakat oval zeminli bir plana sahip olan park kulübeleri ve duvar bütünleşmiş şekilde uygulanmıştır. Bu yapılarda, duvarlar gibi taşlardan oluşmuş ve üstleri seramik mozaiklerle kaplanmıştır. Güell Parkın en önemli özelliklerinden biri, sıradan bir park değil, gerçekten yaşayan bir açık alan olmasıdır. Dış merdivenlerin göze çarpan yüksekliği, düşük duvarlarla sınırlandırılmış ve büyük organik heykellere ayrılmış, birbirine paralel iki merdivenle parkın merkez kısmına ulaşılabilir. Bu kısma ulaşmadan önce yol bir canavar tarafından kesilir. Canavarın sembolik anlamı dışında hemen arkasına bakıldığında yağmur suyu biriktiren bir rezervuar yer almaktadır. Merdivenler 19. yüzyılı hatırlatırken, yarım bir sütun yükselir. Hayali bir ağacın kesişen noktalarından ortaya çıkıyormuş gibi fakat büyük yapının çatısı, tüm parkın merkezindeki bir meydan görünümündedir. Büyük yapının alt kısımları ve tavanı beyaz renkte seramik parçalardan oluşan mozaik yüzeylerle kaplanmıştır. Bu alanlar

mekâna canlılık katmıştır. Sütunların alt kısımları ve tavanın seramik parçalardan oluşan mozaik yüzeylerle kaplanmaları, iç mekâna görsel bir bütünlük katmıştır (Aktaş, 1998).

Parkın ortasında yer alan mekânda ise kenardan geçenlerin düşmesini önlemekle kalmayarak, aynı zamanda bank olarak tasarlanmıştır. Gaudi insana ve doğaya yakın olması açısından seramik malzemeyi kullanmıştır. Binlerce kırılmış seramik parçalarla artistik bir görünüm elde etmiştir. Aynı zamanda bank, mozaikle kaplandığı için hem su geçirmez hem de hijyenik bir yapıdadır. Gaudi'nin seramik malzemeyi tercih sebeplerin biri; seramik malzemenin ekonomik olmasıdır. Gaudi kullandığı seramikleri fabrikaların atık parçalarından elde etmiştir. Tasarımlarında renk önemli ölçüde rol oynadığından ve seramik malzemeyle kolayca elde edilmiş ve seramiğin dayanıklılığının sağladığı faydaları bir arada kullanmıştır. 1984'de Güell Park UNESCO'nun talimatıyla uluslararası bir koruma altına alınmıştır. Mimar Gaudi, bu projeyle ilk doğa üzerinde ikinci yeni bir doğa yerleştirmiştir (Aktaş, 1998).

Şekil 37. Park Güell Canavarları, Seramik, Cam ve Taş Mozaik, 1926, 17 ha, İspanya, Barselona

Fotoğraf: M. Candan Güngör

Şekil 38. Park Güell Oturma Alanı, Seramik, Cam ve Taş Mozaik, 1926, 17 ha, İspanya, Barselona

<https://snappygoat.com/o/74535d48230435369cdc60edcddbfa2995b4bfb/barcelona-g%C3%BCell-park-gaud%C3%AD-mosaics-274452.jpg> (17 Mayıs 2022)

3.1.2 Niki de Saint Phalle, Tarot Garden

Niki de Saint Phalle, 1930 yılında Paris'te dünyaya geldi. Büyük buhrandan sonra aile 1933'de Fransa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne taşındı. Amerikalı ressam Hugh Weiss ile tanıştı. Daha sonra İspanya'ya taşınan de Saint Phalle, Proust'un eserlerini okudu ve Antonio Gaudi'nin çalışmalarını keşfettiği ve derinden etkilendiği Madrid ve Barselona'yı ziyaret etti. Gaudi'den etkilenen de Saint Phalle, heykel ve mimaride yapısal elemanlar olarak bulunan çeşitli malzeme ve nesne kullanımı konusunda daha önce hayal edilmemiş birçok olasılık ile karşılaştı. De Saint Phalle özellikle Gaudi'nin onu bir gün hem sanatı hem de doğayı birleştirecek kendi bahçe işini yaratmaya ikna eden Park Güell'den etkilenmişti. De Saint Phalle çizmeye ve renklendirmeye devam etti (Amersfoort, 2005).

Gaudi'nin Barselona'daki Park Güell'inden ve Bomarzo'daki bahçeden etkilenen de Saint Phalle, benzer bir şey yapmak istediğine karar verdi. Bu anıtsal heykel parkını inşaa etmek için 1979'da kıyı boyunca Roma'nın yaklaşık 100 km kuzeybatısında, Toskana'daki Garavicchio'da bir arazi satın aldı (Amersfoort, 2005). 1978 yılında sanatçı arazideki ilk çalışmalarına başlamıştır. 21 adet heykelden oluşan bu heykel bahçesinin yapımında cam, ayna, boya ve seramik gibi birçok farklı malzeme kullanmıştır. Seramik işlerinin önemli bir bölümünü seramik öğretmeni Venera Finocchiaro yönetmiştir. Parkta yer alan devasa heykellerin içlerinde çelik borular kullanılmış ve bu borular tel örgü ile çevrelendikten sonra püskürtme beton ile kaplanmıştır. Küçük boyutlu heykeller ise polyesterden üretilmiştir. Tarot Bahçesi ile izleyici için masalsı bir evren yaratmak istemiştir (Çınar, 2019).

İtalyanca Giardino dei Tarocchi olarak adlandırılan bahçede, Tarot kartlarında bulunan sembollerin heykelleri yer almaktadır. Bahçenin tamamlanması uzun yıllar ve hatırı sayılır miktarda para harcanmıştır. 20 yılı aşkın bir çalışmanın ardından 1998 yılında açıldı (Amersfoort, 2005).

Şekil 39. Tarot Garden Genel Görünüm, Seramik Mozaik, 1998, İtalya

<https://i.pinimg.com/564x/5f/fb/3f/5ffb3f63a049035d31dba58f08e26681.jpg> (13 Mayıs 2022)

3.1.3 Nek Chand, The Rock Garden

1960'lı yılların başlarında, Hindistan'ın kuzeyinde yer alan Chandigarh şehrinde mütevazı bir yaşam süren Nek Chand, o dönemlerde ulaşım görevlisi olarak görev yapmaktaydı. Daha sonra kendisine küçük bir bahçe alanı yapmak için ormanın bir kısmını temizlemeye başladı. Çevresini taşlarla çevirdiği alana elinde bulunduğu malzemelerle geri dönüştürülmüş birkaç figür inşa etti. Yavaş yavaş yaratıcı fikirleri gelişti, çok geçmeden birkaç dönümlük alana birbirine bağlı yüzlerce heykel yaptı. Chand, yetkililer tarafından keşfedilme korkusu içerisinde tamamen gizli bir şekilde geceleri çalıştı. Chand'ın bahçesini keşfeden yetkililer yerel hükümetle kargaşa içine girdi. Heykeller tamamen yasadışı ve yasak bir alanda yer alıyordu. Kanunlar gereği yıkılması gerekiyordu. Fakat sonuçta, Nek Chand'a tam zamanlı olarak çalışmalarına devam edebilmesi için bir maaş ve elli işçiden oluşan bir ekip verilmişti. Nek Chand'ın eserleri kabul gördü ve Chandigarh'da The Rock Garden olarak açıldı (<https://nekchand.com/about-nek-chand>, Erişim tarihi: 22.06.2022).

Günümüzde Nek Chand'ın eserleri duvarlarla çevrili yollar ve derin geçitlerle birbirine bağlanan büyük mozaik avlulara yerleştirilmiş birkaç bin heykelden oluşan yirmi beş dönümden fazla, devasa binalarla birbirine bağlı bir şekilde oluşuyordu. The Rock Garden dünyanın modern harikalarından biri olarak kabul edilmektedir. Her gün yaklaşık olarak 5000'den fazla ziyaretçi bu muazzam eserlerin etrafında dolaşmaktadır. Tac Mahal'den bu yana Hindistan'da görülen en büyük sanatsal başarıdır (<https://nekchand.com/about-nek-chand>, Erişim tarihi: 22.06.2022).

Şekil 40. The Rock Garden, Seramik, Taş ve Eysel Atıklar, 1965, 16 ha, Hindistan

https://lp-cms-production.imgix.net/2019-06/GettyImages-181001607_master.jpg?auto=compress&crop=center&fit=crop&format=auto&h=416&w=960
(24.06.2022)

3.2 Yapıtlarında Mozaik Tekniği Kullanan Çağdaş Sanatçılar

Mozaik tekniği kullanarak üretim yapan sanatçıların eserleri incelendiğinde, tek bir malzeme ya da çeşitli malzemeleri bir araya getirerek, farklı renkler ve yüzeyler üzerinde iki boyutlu veya üç boyutlu çalışmalar yapıldığı görülmektedir. İncelenen sanatçılar arasında mozaik tekniği alanına farklılık katmış ve yenilik getirmiş olan sanatçıların eserleri ele alınmıştır.

3.2.1 Bedri Rahmi Eyüboğlu

Bedri Rahmi Eyüboğlu 1911 yılında Trabzon'da dünyaya geldi. 1929'da İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Resim bölümünü kazandı. İbrahim Çallı ve Nazmi Güran'ın öğrencisi oldu. Gauguin, Cezanne ve Van Gogh gibi sanatçılar ona ilham verdi. Akademi Diploma adlı yarışmada "Yol İnşaatı" konulu eseriyle

üçüncülük ödülü aldı (<https://www.eyubogluonline.com/bedri-rahmi-eyuboglu-kimdir.>, Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022).

1936'da Eren ismini verdiği Ernestine Letoni ile hayatını birleştirdi. Güzel Sanatlar Akademisi'nin yarışmasında "Hamam" adlı çalışması ile birincilik ödülünü aldı (<https://www.eyubogluonline.com/bedri-rahmi-eyuboglu-kimdir.>, Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022).

1950'de Kariye Camii restorasyonunu yaptı. Bizans mozaikleri dikkatini çekmeye başladı. 1951 yılına kadar boyalar ile mozaik dokusunda resimler yaptı. 1956'da Sao Paulo Bienali'ne onur ödülü kazandı. Dokuma, yazma, nakış, kilim gibi halk sanatlarındaki desenleri özgün bir stil ile harmanlayarak, mozaik çalışmaya başladı. 1958 yılında Uluslararası Brüksel Sergisi'ndeki Türk pavyonuna yaptığı 227 m² çalışmasıyla altın madalya kazandı. 1959'da Paris'te Nato merkezine 50 m² bir pano hazırladı (<https://www.eyubogluonline.com/bedri-rahmi-eyuboglukimdir.>, Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022).

Ankara, Sıhhiye'de bulunan Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü için hazırladığı 30 m² lik mozaik pano sanatçının çalışmalarının ilkinin oluşturur. Sanatçı bu panoda Hitit uygarlığının sembollerini, figürlerini ve hayvanlarını kullanmış, yaptığı çizimlerde de mozaik tekniğine uygun çalışmıştır. Sıhhiye'de yer alan Etibank binasının 2013'de yıkılmasıyla mozaikler Gazi Üniversitesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü tarafından oradan kaldırılarak 7 Haziran 2012 tarihinde İstanbul Yolu üzerindeki Arşiv binasının deposuna taşınmıştır (Güvener, 2015).

Şekil 41. Bedri Rahmi Eyüboğlu, NATO Genel Merkezi için Hazırladığı 50 m² Mozaik Pano, Seramik, Cam, Taş, 1959, Paris

<https://kavrakoglu.com/wp-content/uploads/2014/01/ttt2.png> (29 Mayıs 2022)

3.2.2 Eren Eyüboğlu

Eren Eyüboğlu resim sanatına ilgisi, ortaöğretim yıllarında başladığı özel resim dersleriyle başladı. Daha sonra Romanya Güzel Sanatlar Akademisi'nde resim eğitimi aldı. 1929 yılında mezun olduktan sonra Paris'e gitti. Dört yıl boyunca Julian Akademisi'nde André Lhote'un asistanı ve öğrencisi oldu. Monet ve Cezzane'nin çalışmalarını inceledi. 1930 yılında tanıştığı Bedri Rahmi Eyüboğlu'yla 1936'da hayatlarını birleştirerek İstanbul'a taşındı. İki sanatçı eş olarak Türkiye'nin her tarafını dolaşarak Anadolu kültürünün yaşam biçimini çalışmalarında folklorik

özellikleri ve plastik öğelerle birleştirerek sanatsal çalışmalarını izleyicilerle buluşturdu (<https://www.eyubogluonline.com/eren-eyuboglu-kimdir.>, Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022).

Eren Eyüboğlu'nun, Etibank mozaiği olarak adlandırılan ve Ankara'da hastane yapılarında onun mozaik çalışmalarına rastlanılmaktadır. Bunlar; Ankara Hacettepe Tıp Fakültesi çocuk bölümünde bulunan 15 m² lik mozaik pano ve Hacettepe morfoloji bölümünde bulunan 4 m² lik mozaik panodur. Sanatçının gerçekleştirdiği bir başka mozaik pano ise İstanbul Manifaturacılar Çarşısı'nda bulunan 35 m² olan panodur (Güvener, 2015).

Resim sanatının yanında mozaik çalışmalarda yapan Eyüboğlu, 1956 yılında Ankara Etibank, 1957 yılında 4. Levent Konut Duvarları, 1978 yılında Ankara Çocuk Hastanesi, Cerrahpaşa Hastanesi ile 1979 yılında Haydarpaşa Göğüs Hastalıkları Hastanesi için tasarladığı mozaik panolar üretmiştir (<https://www.eyubogluonline.com/eren-eyuboglu-kimdir.>, Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022)

Şekil 42. Eren Eyüboğlu Etibank Mozaik Panosu, Seramik, 1965, Ankara

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezEreneyuboglununsanatiYeni.jsp> (12 Temmuz 2022)

3.2.3 Iliya Iliev

Iliya Ilien, 1931 yılında Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısında yer alan bir liman kenti olan Burgos'ta dünyaya geldi. Profesör Iliya Iliev, Bulgaristan, Sofya'daki Güzel Sanatlar Akademisi'nde duvar resmi, mozaik ve vitray bölümü başkanıdır. Mimarlık ve Sanat bölümünden mezun olmuştur. 30 yılı aşkın süredir, ustalıkla mozağin olanaklarını araştırmaktadır. Günümüzün en iyi mozaikçileri arasında kuşkusuz Iliya Iliev de yer almaktadır. Mozaikleri güçlü, güzel ve mükemmeldir. Ilien'in kendini "beni sanatçı yapan doğup büyüdüğüm denizdi" olarak ifade etmektedir (<http://beapereira.blogspot.com/?spref=fb&m=1>., Erişim tarihi: 3 Mayıs 2022).

"Her dalganın bir öncekinden farklı olduğu, her dalganın deniz kabukları, kum taşları, deniz bitkileri, denizaneleriyle kaplı kumda kendi sonunu aradığı sonsuz ve eşsiz ritmiyle deniz. Zihnimde kalıcı olarak sabitlenen anılar sanatımın temelini oluşturuyor" ifadelerini kullanmaktadır (<http://beapereira.blogspot.com/?spref=fb&m=1>., Erişim tarihi: 3 Mayıs 2022).

Şekil 43. *Uçabilseydim, Taş Mozaik, Demir Parçaları, 30x20x13 cm, 2015, Bulgaristan*

<https://mosaic-review.ru/wp-content/uploads/2019/08/188.jpg> (22 Mayıs 2022)

3.2.4 Marco Bravura

Marco Bravura, 1949 yılında Ravenna’da dünyaya geldi. Ravenna mozaiği için Devlet Sanat Enstitüsü’nden mezun olduktan sonra, eğitimini birkaç yıl yaşadığı ve çalıştığı Venedik Güzel Sanatlar Akademisi’nde tamamladı. 1987’de Ravenna’da bir mozaik atölyesi açtı. Ravenna Belediyesi ve Revanna Eyaleti Mesleki Eğitim Merkezi ile iş birliği protokolü ile Beyrut şehrinde bir mozaik okulu kurdu (<https://www.marcobravura.com.>, Erişim tarihi: 9 Mayıs 2022).

1998 yılında Romagnola Sanat Bienali’nin mozaik bölümünde birincilik ödülüne layık görüldü. Venedik Bienali (2011) ve Moskova’daki IV. Çağdaş Sanat Bienali dahil olmak üzere İtalya’da ve yurt dışında çok sayıda sergilerde yer aldı. Eserleri Avrupa, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki müzelerde, çeşitli kurumlarda, bankalarda ve özel koleksiyonlarda yer almaktadır. Moskova ve Ravenna arasında yaşıyor ve çalışmalarını yürütmeye devam ediyor (<https://www.marcobravura.com.>, Erişim tarihi: 9 Mayıs 2022).

Şekil 44. *Ardea Purpurea, Seramik ve Taş Mozaik, 1999, 620 x 200x 140 cm. Beyrut, Lübnan.*

<https://www.marcobravura.com/wp-content/uploads/2015/05/Ardea-Beirut-1600x2450.jpg> (9 Mayıs 2022)

3.2.5 Cleo Mussi

Cleo Mussi, Goldsmiths University of London tekstil bölümünde okudu. 1980’li yılların sonunda mezun oldu. Eğitim gördüğü sırada malzeme teknikleri ve prosesi konusunda bilgili sanatçı ve teknisyenlerden oluşan bir ekipten dersler aldı (<https://www.mussimosaics.co.uk/index.php>., Erişim tarihi: 3 Mayıs 2022).

Geri dönüştürülmüş kumaşlara olan ilgisi desen, baskı, dokuma ve dikiş bilgisini, seramik üzerinde de uygulayan sanatçı bu alanda da malzemenin büyük bir kısmını geri dönüştürüyor; işaretler ve sırların kombinasyonları, fonksiyonel formları ve İngiliz seramik tarihi içindeki tasarım stillerini yansıtan eserler üretmek için iki sanat alanını birbirleriyle harmanlamaktadır. Çalışmalarında modaya uygun tasarımlar, seyahat ve ticarete kültürler arası referansları bünyesinde barındıran tasarımlar ve endüstriyel seramik tarihinin hikayesini temsil eden tasarımlara yer vermektedir (<https://www.mussimosaics.co.uk/index.php>., Erişim tarihi: 3 Mayıs 2022).

Cleo Mussi, mozaik yapımına yönelik özerk yaklaşımı nedeniyle uluslararası alanda tanınmıştır. Çalışma prensibindeki bu sessiz evrim, çalışmalarındaki süreçlerin yapım ve malzemelerle takıntılı bir anlatımla nasıl geliştiğini ve olgunlaştığını izleyicilere göstermektedir. Cleo Mussi çalışmalarına gösterdiği özen ile tanınmaktadır (<https://www.mussimosaics.co.uk/index.php>., Erişim tarihi: 3 Mayıs 2022).

Cleo Mussi’nin sergileri genellikle yüze yakın bireysel öğeden oluşan enstalasyon çalışmalardan oluşmaktadır. Mussi birçok kamusal alan projelerinde yer almıştır. Bunlardan bazıları; hastane, okul ve BBC Asya ağı için Solihull’daki John Lewis mağazası için yaptığı kompozisyonlardır (<https://www.mussimosaics.co.uk/index.php>., Erişim tarihi: 3 Mayıs 2022).

Şekil 45. Süpürülmemiş Zemin, Seramik Mozaik, 8m x 7m, İngiltere

<https://www.mussimosaics.co.uk/images/aboutme-image.jpg> (15 Ağustos 2022)

3.2.6 Gülistan Genç

Gülistan Genç, 1960 yılında Denizli’de dünyaya geldi. Ardından 1980 – 1984 yılları arasında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi seramik ve cam ana sanat dalında lisans eğitimini tamamladı. Mezun olduktan sonra Denizli’de yer alan Devlet Güzel Sanatlar Galerisi’nde ilk kişisel seramik sergisini açtı. Farklı tasarım işlerinde çalıştıktan sonra 1991 – 1993 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Ana Sanat dalında yüksek lisansını tamamladı. Bu dönemlerde İzmir’de gerçekleşen birkaç arkeolojik kazıda yer alan Genç, seramikten çok mozaik tekniğiyle ilgilenmeye başladı. Ulusal ve uluslararası birçok sergi, seminer ve bienallere katıldı. Özellikle Helenistik dönem eserlerine ilgi duymaya başlayan Genç, eğitim hayatında aldığı çağdaş tasarım derslerinin ona kattıklarıyla mozaik eserler üretmeye devam ediyor (Genç 2022, e-posta).

Başta mermer ve doğal taşlar olarak kullandığı malzemelerin yanı sıra çeşitli malzemelerle de tasarımlar yapmaktadır. Kullandığı malzemeleri küçük boyutlara getirerek çeşitli yapıştırıcılar yardımıyla her bir parçayı titizlikle şekillendiren Genç,

özellikle antik dönemlerde yapılmış olan figürleri tekrardan yorumlayarak bunları eserlerine yansıtıyor. Antik dönem de kullanılan duvarlarda ve havuz tabanlarında yer alan pahalı bir kullanımı olan mozaik tekniğini, ufak ve taşınabilir boyutlara getirip güncel formlarla 5 bin yılı aşkın süredir kullanılan mozaik tekniğine farklı bir soluk kazandırıp izleyicilere sunmaktadır (Genç 2022, e-posta).

Şekil 46. Kırlangıçlar, Taş Mozaik, 2010, 40x40x70 cm Prof. Ali Küpelioğlu Koleksiyonu

Fotoğraf: Gülistan Genç

3.2.7 Süha Semerci

1960 senesinde Denizli'nin Çivril ilçesinde dünyaya geldi. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi (Tatbiki Güzel Sanatlar) Dekoratif Resim Bölümüne birincilikle yerleşti. Öğrenci olduğu yıllarında Sait Halim Paşa Yalısı'nın restorasyonunda görev aldı (Semerci 2022, e-posta).

1985 yılında mezun olduktan sonra aynı sene içerisinde yaz döneminde Fransa ve İtalya'da bulundu. Fransa'da restorasyon çalışmalarında yer aldı ve ardından İstanbul'a dönerek İstanbul'da atölyesini kurdu. Resim, vitray, mozaik çalışmalarının yanı sıra 1990 yılında ters trikromi baskılı ayna üreterek bu tekniğin patentini aldı (Semerci 2022, e-posta).

2008 yılında AIMC (Uluslararası çağdaş mozaikçiler birliği) üyesi oldu. Ulusal ve uluslararası birçok seminer, sempozyum ve festivallerde yer aldı. İstanbul'da Kadıköy Kartal Metrosunun Göztepe İstasyonu mozaik çalışmaları gerçekleştirdi. Süha Semerci; birçok kuruluşun mozaik, vitray, rölyef ve duvar resimlerini yaptı. Sanatçı ayrıca, 1995'den bu yana kişisel ve karma sergilerde bulundu (Semerci 2022, e-posta).

Şekil 47. Atatürk Mozaigi, Cam Mozaik, 2015, 275x375 cm, Türkiye Büyük Millet Meclisi

Fotoğraf: Süha Semerci

3.2.8 Monica Machado

Monica Machado, 1966 yılında Portekiz'in Lizbon şehrinde dünyaya gelmiştir. Ardından yaşamak ve okumak için Fransa'nın Paris şehrine yerleşir. 1992 yılında Ulusal Güzel Sanatlar okulundan mezun olarak diplomasını almıştır (<https://www.monica-machado.com/about.>, Erişim tarihi: 4 Mayıs 2022).

Machado'nun fantastik, ayrıntılı heykelleri seyircide etkileyici dünyalar yaşatmaktadır. Topladığı malzemeleri ve seramik kırıklarını bir araya getirerek yenilikçi bir şekilde günlük yaşamı, çocukluk ve büyü konuları ele alarak yorumlamaktadır. Eserlerindeki gerçeküstü ve yaratıcı karakterleri seramik sürecinden popüler olan görüntü kültüründen ilham alarak tükenmez sonsuz form ve görüntü kaynağı sağlamaktadır. Oluşturduğu parçalar desteklerin üzerinde yüzüyormuş gibi görünmektedir. Oluşan figürler renkli bir birliktelik içinde parlıyor. Sırlı seramikler sadece dekoratif bir unsur olarak değil, aynı zamanda oluşturulan eseri destekleyen esnek bir malzeme olarak kullanılmaktadır (<https://www.monica-machado.com/about.>, Erişim tarihi: 4 Mayıs 2022).

Etkileyici ve rafine figürlerinin uyumu, şekiller ve renkler, seramik sanatında etkileyici tekniğiyle izleyicinin ilgisini artırıyor. Monica Machado'nun işlerinde, her küçük ayrıntının dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekir ve ayrıca hiçbir şey doğru sırada olmadığı için etraflarında gezinilerek incelenmesi gerekmektedir (<https://www.monica-machado.com/about.>, Erişim tarihi: 4 Mayıs 2022).

Fransa, İsviçre, Belçika, Portekiz, İspanya başta olmak üzere birçok sergide yer almıştır (<https://www.monica-machado.com/about.>, Erişim tarihi: 4 Mayıs 2022).

Şekil 48. *Natürmort Sahneleme, Seramik ve Taş Mozaik, 1999, 100x160x60 cm, Portekiz*

<https://www.monica-machado.com/gallery?lightbox=dataItem-ikjkdz38> (7 Mayıs 2022)

3.2.9 Dino Maccini

Dino Maccini, yaşayan en iyi İtalyan mozaikçi olarak kabul edilir. Maccini'nin son çalışması, Botticelli'nin 'Primavera'sının aslına uygun mozaik çalışmasını yapmıştır. 6 metrelik büyük bir çalışma olan eser bir İtalyan cenaze evi için tasarlanmıştır (<https://www.italiaoggi.it/news/un-grande-mosaico-di-dino-maccini-fa-rivivere-un-arte-molto-antica-2531671>., Erişim tarihi: 11 Mayıs 2022).

Dino Maccini, büyük bir dışavurumcu sanatçısıdır. Antik mozaik ustalarının ilhamı ve becerisiyle mermer, cam ve sırlı tesseraları sofistike ve modern şekillerde birleştiriyor. Sanata ve özellikle mozaiklere olan doğuştan gelen tutkusu onu Ravenna'ya yönlendirdi. Ardından mozaik sanatı, onu türünde benzersiz olan kendi çalışmalarını sürekli geliştirmeye yönlendirmiştir. Eski dönemlerden gelen bir özveri ve tutkuyla mozaikler üzerine çalışmakta, büyük etkisi olan yenilikçi ve

yayınlanmamış çalışmaları planlayıp hayata geçirmektedir (<https://dinomaccini.it/biografia.>, Erişim tarihi: 10 Mayıs 2022).

Deneysellik Maccini'yi her zaman heyecanlandırmaktadır, öyle ki çalışmalarında kullandığı malzeme çeşitliliği ve daha önce yapılmamış yapma arzusu çalışmalarına yansımaktadır. Mozaik tekniğinde malzeme olarak çok fazla tercih edilmeyen cam macunu, ahşap kıymıklar, mermer tessera ve metal malzemeler gibi ürünler Maccini'nin işlerine kazandırdığı farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Dino Maccini'nin çalışmaları, iç dekorasyon ve tasarım için çağdaş, dini, antik Roma ve Bizans mozaikleri ve parçalarının yaratılmasına kadar uzanmaktadır. Bugün Dino Maccini, çeşitli sanatçılar ve mimarlarla iş birliği yaparak istek üzerine farklı projeler gerçekleştirmektedir. Eserleri çok sayıda özel koleksiyonlarda, kamusal alanlarda ve ibadethanelerde yer almaktadır (<https://dinomaccini.it/biografia.>, Erişim tarihi: 10 Mayıs 2022).

Şekil 49. *Bir Boşluk Şekli, Polyester, Taş Mozaik, 165x38x58 cm, İtalya*

<https://dinomaccini.it/wp-content/uploads/2020/12/DSC5258b.jpg> (15 Mayıs 2022)

3.2.10 Dusciana Bravura

1969, Venedik İtalya’da doğan Dusciana Bravura, Ravenna Mozaik Sanatı Enstitüsü’nden mezun oldu ve daha sonra Bologna’daki Güzel Sanatlar Akademisi’ne katıldı. Ravenna ve Venedik arasında yaşamına devam etmektedir (<https://www.marcobravura.com.>, Erişim tarihi: 9 Mayıs 2022).

Bravura, sanatsal yoluna babası Marco Bravura ile iş birliği yaparak başladı. Babası Marco Bravura da ünlü bir mozaik sanatçısıdır. Ravenna, Beyrut, Rimini, Forli, Pesaro – Urbino ve Sogliano şehirleri için kamusal eserler yapmıştır. Ravenna okulunda genç nesil mozaik sanatçılarının temsilcisidir. Kariyeri boyunca uluslararası sergiler açtı. 2008 – 2011 Ravenna Güzel Sanatlar Akademisi’nde yüksek lisans programında mozaik bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yaptı (<https://www.marcobravura.com.>, Erişim tarihi: 9 Mayıs 2022).

“Unicorn” adlı eseri, Ravenna Şehri MAR Sanat Müzesi’nin modern mozaik koleksiyonunun bir parçası oldu. Bkz: şekil 45 (<https://www.marcobravura.com.>, Erişim tarihi: 9 Mayıs 2022).

Bu arada Dusciana Bravura, “The Thousand and One Nights” çalışmasıyla ün kazandı. Bu çalışmada cam ve diğer unsurları renk ve şekillerin zarif uyumuyla birleştirdi. Geometrik ve keskin çizgilere sahip, hassas ışık ve gölge geçişleri olan, eğrisel ve soyut olarak yaptığı çalışmalar teknik bakımdan dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra, Dusciana antik mozaik tekniğini modern bağlamda kullanmayı başardı ([https://vsemart.com/dusciana-bravura-mosaic-sculpture/.](https://vsemart.com/dusciana-bravura-mosaic-sculpture/), Erişim tarihi: 5 Mayıs 2022).

Aslında, mozaik çalışmalarında, bir peri masalı şeklinde açıklanan doğa temasının yeni ve modern bir yorumunu ele almaktadır. Dusciana Bravura’nın eserleri eski İslami süsleri anımsatmasına rağmen onun eserlerinde kattığı yorum ile nostaljik ve çekici bir hale dönüşmektedir ([https://vsemart.com/dusciana-bravura-mosaic-sculpture/.](https://vsemart.com/dusciana-bravura-mosaic-sculpture/), Erişim tarihi: 5 Mayıs 2022).

Şekil 50. Tek Boynuzlu At, Değerli Taşlar, Boncuk, 2007, Ravenna Şehri MAR Sanat Müzesi

<https://tr.pinterest.com/pin/455567318561524798/> (15 Ağustos 2022)

3.2.11 Mohammed Banawy

Mohammed Banawy, 1977 yılında Mısır'da dünyaya gelmiştir. 2000 yılında Kahire'de bulunan Helwan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nden mezun oldu (<https://banawy.tumblr.com.>, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2022).

Banawy, Güzel Sanatlar Fakültesi ve Helwan Üniversitesi'nde resim ve mozaik okudu. Son sınıfına doğru duvar resmi bölümüne girerek tasarım, mozaik ve vitray becerileri kazandı. Çalışmaları, Banawy'nin sanatsal olarak mozaikle sınırlı olmadığı görülmektedir. 2001'den beri Banawy Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğretim görevlisidir. Bugün The Valley adlı eseriyle mısırın çağdaş sanat ortamının bir parçası olmuştur. Mısır Pavyonu'ndaki 2013 Venedik Bienali'ndeki sanat fuarında The River sergisi ile kıtalararası tanınmıştır (<https://banawy.tumblr.com.>, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2022).

Banawy, geleneksel, sert ve simetrik taş malzeme yerine, doğal form ve malzemelerle yaratıcı bir bağ kurmuştur. Vadi (The Valley), çalışmasında malzeme

olarak kil ve camın özelliklerinden yararlanmıştır. Rasgele düzenlenmiş gibi gözüken bu yapı, aslında geometrinin ötesinde Mısır'ın kültürel kimliğine uzanan bir tür topografik harita ortaya çıkmıştır. Ülkenin mirası, mozaiklerin doğuştan gelen formları ve malzemeleri aracılığıyla iletilir. Konsept, çok açık veya doğrudan olmasa da izleyici bir tür haritayı ve çeşitli geometrik, doğal şekillerin kullanımında alışılmamış metodolojiyi kolayca görebilmektedir (<https://banawy.tumblr.com.>, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2022).

Vadi, iyi ile kötüyü yansıtan bir kavram olarak nitelendirilmiştir. Formların kümelenmesi, sırayla ortaya çıkan ve kaybolan şehirlerin, medeniyetlerin gelişimine işaret ediyor. Parçaların her biri çalışma içerisinde düzensiz oluşumu ifade etmektedir. Her parça maddesellik yoluyla bir hikâye anlatmaktadır. Parçalar hem boyut hem de derinlik olarak değişmektedir; bazı alanlar cam sayesinde parıldıyorken, diğerleri arka planda mat ve kaybolmuş gibi gözükmemektedir. Mozaikler, geometrik ve soyut olsa da kuş bakışı manzara görüntülerine ve Mısır'ın topografyasına dayanmaktadır ve dolaylı olarak kentsel yayılmaya ve ekonomik sınıfların coğrafi kümelenmelere mahallelere atıfta bulunmaktadır (<https://banawy.tumblr.com.>, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2022).

Mohamed Banawy, geleneksel bir mozaik tasarımına çağdaş yorumlar getirmiştir. The Valley isimli eserinde kil ve cam malzemeleri farklı boyutlarıyla bir araya getirmiştir. The Valley'de, Mohamed'in malzemeleri kil ve camın çeşitli boyutlarıdır ve parlaklık anları ve diğer sessizlik anları yaratır (<https://banawy.tumblr.com.>, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2022).

Şekil 51. Vadi (The Valley), Seramik ve Cam, 150x500 cm 2013 Venedik Bienali

https://janedenisonart.weebly.com/uploads/2/4/1/3/24134443/3852048_orig.jpg

3.2.12 Sergey Karlov

Sergey Karlov, Rusya'daki Khakassia Cumhuriyeti'nin güney ucunda yer alan Maina köyünde büyüdü. Karlov, Sayanmramor Combine'ın taş işleme fabrikasında taş kesici ve öğretici olarak çalışmaya başladı, ardından 5 yıl boyunca Urals College of Applied Arts Sanatsal Taş Fakültesi'nde eğitim gördü. Klasik mozaik sanatları, özellikle Roma, Bizans ve Floransa stilleri ve ayrıca Ekaterinburg ve Peterhof taş işleme fabrikalarının eski Rus ustalarının klasik ürünlerini, Kolyyansky taş oyma fabrikasını ve St. Petersburg'daki Hermitage'da temsil edilen tarihi ve kültürel anıtları inceledi (<https://www.veniceclayartists.com/tag/sergeykarlov.>, Erişim tarihi: 9 Mayıs 2022).

Karlov 2002'den 2007'ye kadar, konut içi mekanlar için dekoratif tasarımlar yapmıştır. Bir süre Moskova'da yaşamaktadır. Şu anda Sayanogorsk'da yaşıyor ve çalışıyor. Alfonso Mucha, Antonio Gaudi ve Gustav Klimt, yaşadığı bölgedeki ilk ve mistik geleneklerin yanı sıra mozaik tasarımlarını da etkileyen sanatçılardan bazılarıdır. Taşlarda bulunan doğal renk varyasyonlarını dikkatli bir şekilde kullanarak Floransa geleneğini destekleyen çalışmalar yapmaktadır. Art Nouveau'ya özgü dolambaçlı botanik bordürler ve motifler, mozaik kompozisyonlarının bazılarında görülmektedir. Mozaik parçalarının birçoğu Doğu Sibirya bozkırlarından

elde edilen taşlardan yapılmıştır (<https://www.veniceclayartists.com/tag/sergey-karlov.>, Erişim tarihi: 9 Mayıs 2022).

Taşların ritmini okuma ve renklerini birleştirme tekniğini geliştirdi. Doğal dünyanın harmonileriyle çalışmayı seviyor; “doğayla bir olduğunuzda ve onunla sık sık iletişim kurduğunuzda, onu taklit etmeye ve başkalarının düşüncelerine göre değil, onun yasalarına göre yaşamaya ve yaratmaya başlıyorsunuz” ifadelerini kullanmaktadır (<https://www.veniceclayartists.com/tag/sergey-karlov.>, Erişim tarihi: 9 Mayıs 2022).

Şekil 52. Gizem, Taş Mozaik, 2017, 40x40 cm, Rusya.

<https://www.veniceclayartists.com/wp-content/uploads/2018/01/314b8434e30abcf16601327cf9231ac6-stone-art-easels.jpg> (9 Mayıs 2022)

Şekil 53. Taş Mozaik Vazo, Taş Mozaik, 2018, 47x29x22 cm, Rusya.

<https://www.veniceclayartists.com/wp-content/uploads/2018/01/sergey-karlov-russian-mosaic-sculpture.jpg> (9 Mayıs 2022)

3.2.13 Rashid Johnson

Rashid Johnson 1977’de Chicago’da dünyaya geldi. Bachelor of Arts, Colombia College, Chicago’da eğitim gördükten sonra, School of the Art Institute, Chicago’da fotoğrafçılık bölümünde eğitimini tamamlamıştır. Fakat Johnson, sadece fotoğrafçılıkla ilgilenmeyip aynı zamanda heykel, mozaik, resim, film yapımı ve yerleştirme dahil olmak üzere geniş bir yelpazeyi kapsayacak şekilde üretimler yapmıştır. Sembolizm ve sembolizmle zengin çeşitli malzemeleri bir araya getiren karmaşık ve çok disiplinli uygulamalar gerçekleştirmiştir. Johnson, eserleri sanat tarihi, bireysel ve ortak kültürel kimlikler, kişisel anlatılar, edebiyat, felsefe ve eleştirel tarih temaları başta olmak üzere geniş bir medya yelpazesi kullanan çağdaş Amerikan sanatçılarından oluşan etkili isimlerden biridir (<https://www.creativeboom.com/inspiration/waves/>, Erişim tarihi: 23 Eylül 2022).

Çalışmalarını genellikle çocukluğuyla ilişkilendiren ve sıklıkla Afro-Amerikan entelektüel tarihi ve kültürel kimliğinin kolektif yönlerine atıfta bulunan, materyal ve nesnenin anlatısını yaptığı çalışmalara yansıtmasıyla bilinmektedir. Çalışmalarında tropik bitkiler, çeşitli yağlar ve sabun dahil olmak üzere birçok farklı malzeme kullanmaktadır. Her nesnenin çağrışım alanını dönüştürme ve genişletme arzusunun Johnson’a verdiği ilham ve seyirciye aktardığı duygular, sanat alanında onu başka bir noktaya getirmiştir (<https://www.creativeboom.com/inspiration/waves/>, Erişim tarihi: 23 Eylül 2022).

Johnson, The New York Times ile yaptığı bir röportajda; “çalışmalarım her zaman ırk, mücadele, keder konularındaki endişelerimi anlatıyordu, aynı zamanda siyahların geleneklerini yansıtan coşku ve heyecan içeriyordu”, diyerek çalışmaların temelinde yatan kaygılarını açıklamıştır (<https://www.nytimes.com/2021/09/23/arts/design/rashid-johnson-met-opera-mosaic.html>, Erişim tarihi: 23 Eylül 2022).

Şekil 54. Kırık Beş, Seramik Karo, Ayna, Sprey, Emaye, Siyah Sabun, Balmumu, 2020, 250,2x430,5x7,6 cm

Fotoğraf: Martin Parsekian

4. BÖLÜM

UYGULAMALAR

4. BÖLÜM

UYGULAMALAR

4. Mozaik Tekniği Kullanılarak Uygulanan Çalışmalar

Ayda Ödekan; “geniş anlamda mozaik, değişik renkte bir ya da birkaç malzemenin küçük parçalarını yan yana getirilerek oluşturan düzenleme tekniğinin adıdır” diye bahsetmiştir (Ödekan, 1997). Mozaik tekniğinde kullanılan malzemenin çeşitliliği ve zengin olanaklarının olması her alanda mozaik tekniğinin kullanılabileceğinin en temel özellikleri arasında yer almaktadır. Mozaik tekniği çeşitli malzemelerle denenmiştir. Mozaikte malzeme çeşitliliği sınırsızdır. Her türlü malzeme ile mozaik yapılabilir. Buna örnek vermek gerekirse; Scott Gundersen şişe mantarlarının renk tonlarından faydalanarak portreler üretmiştir.

Bununla birlikte antik çağlardan günümüze kadar uzanan bu uzun serüven çeşitli yüzey, şekil, teknik ve farklı bakış açılarıyla yapılmış çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Kullanılan malzemenin sınırsız alternatifi ile bir arada kullanılan parçaların oluşturduğu uyumun yüzey üzerinde buluşması ile ortaya ve çıkan mozaik olarak adlandırılan teknik, birimden bütüne gidilerek oluşturulan çalışmaların temeli niteliğindedir.

Uygulamalar bölümünde yer alan çalışmalarda malzeme olarak seramik tercih edilmiştir. Mozaik parçalar oluşturulurken, iki farklı çamur üzerinde denemeler yapılmıştır. Bu denemelerin sebebi ise, yüzeye sabitlenecek mozaik parçaların kalınlığının eşit bir biçimde elde edilmek istenmesindendir. Eni farklı boyutlarda olan mozaik parçalar yüzeyde girintili ve çıkıntılı bölgelerin oluşmasına sebep olduğu için bunun önüne geçilmek istenilmiştir. Bu aşamada düz bir yüzey elde edebilmek için plakaların kalınlığının eşit olması gerekmektedir. İlk başta bu deneme ESC-1 döküm çamurunun alçı üzerine ince bir plaka şeklinde dökülmesiyle denenmiştir.

Fakat alçı üzerine dökülen bu çamur eşit bir kalınlığa sahip olamamış ve alçı, çamurun fazla suyunu emerken kılcal çatlamlar ve ani kurumalarla karşılaşmıştır. Daha küçük bir alçı yüzeyine tekrar döküm çamuru denemesi yapılmış fakat bu deneme sonucunda da olumlu sonuç elde edilememiştir. ESC-1 döküm çamuru daha ince bir plaka elde edebilmek için tercih edilse de olumsuz sonuçlardan sonra bu denemeden vazgeçilmiştir. Ardından vakumlanmış beyaz seramik çamurundan 0,03 cm kalınlığında ince bir plaka açılmıştır. Yüzey üzerine sabitlenecek mozaik parçalarının ince bir şekilde olmasının başlıca nedeni; tasarımın üzerinde yer alan keskin köşelerin gözü yormadan, yumuşak bir geçiş sağlanması, küçük parçalara bölme konusunda kolaylık sağlaması ve tasarımı yapılan çalışmaların daha detaylı çalışılabilmesine olanak sağlaması açısından kalınlığının ince olması tercih edilmiştir.

Farklı yüzey denemeleri araştırıldıktan sonra beyaz seramik çamurundan oluşturulan plakalar kuruması için bekletilmiştir. Kurumaya bırakılan plakaların çok ince olması sebebiyle kolay bir şekilde deforme olma potansiyeli taşıdığı için üzerine ağırlık koyularak kurumaya bırakılmıştır. Kuruma işlemi tamamlanan plakalar 1050°C de pişirilmiştir. İlk pişirimi yapılan bisküvi plakalar, 35 farklı renkte sırlanmıştır. Renk çeşitliliğinin fazla olması mozaik çalışırken, uygulanan yüzeyin ayrıntılı olarak çalışılmasına katkı sağlamıştır. 1050°C de pişirilmiştir.

Şekil 55. Bisküvi Pişirimi Yapılmış Plakaların Sırlanması ve Sırlanmış Plakaların Son Hali

Fotoğraf: Betül Küplemez

Mozaik parçalar elde edildikten sonra, uygulanacak yüzey çalışmasına geçilmiştir. Tasarım sürecinde büst olarak ele alınan konunun çizimleri yapılmış ve ardından üretim aşamasına başlanılmıştır. Bu aşamada da vakumlanmış beyaz seramik çamuru tercih edilmiştir. Serbest elle şekillendirme yöntemiyle oluşturulan bu büstler ilk etapta içi dolu bir şekilde çalışılmıştır. Serbest şekillendirme yöntemi ile oluşturulan büstler ortadan ikiye bölünerek içleri boşaltılmıştır. İçleri boşaltılan büstler, çentik ve balçık yardımıyla tekrar birleştirilerek kurumaya bırakılmıştır. Kuruma işlemi tamamlanan büstler 1050°C de pişirilmiştir.

Şekil 56. Bisküvi Pişirimi Tamamlanan Büstler

Fotoğraf: Betül Küplemez

4.1 Kafatası

2020’li yılların başlangıcından itibaren yaşanan Covid-19 tüm dünyayı etkisi altına almış ve çok sayıda vefat yaşanmıştır. İnsanlar başta ne ile karşılaştığının bilincinde değildi. Tüm dünyaya korku salan bu salgın insanları evlerine hapsetti. 1350’li yıllarda Avrupa’da ortaya çıkmış olan veba hastalığını yaşayan kişilerle aynı hisler yaşanmıştı. Günümüz adıyla yeni veba olarak adlandırılmıştır. Bu salgında hayata gözlerini yummuş olan kişilerin toprak ile tekrar bütünleşmesi metaforu düşüncesiyle bu çalışma oluşturulmuştur.

“Kafatası” adlı çalışma serbest elle şekillendirme yöntemi ile oluşturulmuştur. Malzeme olarak vakumlu beyaz seramik çamurundan yapılan bu çalışma içi dolu biçimde çalışılmış ve ardından içi boşaltılmıştır. İçi boşaltılan çalışma kuruması için bekletilmiş ve ardından 1050°C de pişirimi yapılmıştır. Bisküvi pişirimi tamamlanan çalışmanın mozaik kaplanması için siyah mozaik parçalar tercih edilmiştir. Daha önce pişirimi ve renklendirilmesi yapılmış olan mozaik plakalar zag zag (mozaik makası) yardımıyla küçük boyutlar haline getirilmiştir. Küçük boyut haline getirilen bu parçaları düzenli bir şekilde yerleştirmek için cımbız yardımıyla şeffaflaşan tutkal ile yüzeye sabitlenme işleme gerçekleştirilmiştir. Aralarında çok az derz boşluğu kalacak şekilde tüm yüzey siyah mozaik parçalarla kaplanmıştır. Gözün yer aldığı bölümde ise ayna parçaları kullanılmıştır. Atık ayna parçaları elmas yardımıyla kesilerek küçük parçalar haline getirildikten sonra tutkal yardımıyla yüzeye sabitlenmiştir. Ayna bu çalışmada; “umudun metaforu” olarak kullanılmıştır. Güneş ışınlarıyla oluşan ışığın kırılması sonucunda aynanın verdiği ısı ve ışık insanın özünde yaşadığı veya yaşatmaya çalıştığı hayatta tutunma sevincinin bir simgesi olarak ele alınmıştır. Tüm yüzey mozaik parçalarla kaplandıktan sonra derz işlemi yapılarak çalışma tamamlanmıştır.

Şekil 57. Kafatası, Seramik Mozaik, 2022, 24x17x16 cm

(Fotoğraf: Betül Küplemez)

4.2 Büstler

Kafatası çalışmasının haricindeki diğ r çalışmalar bir seri olarak yapılmıştır. Bunlar; şekil.58, şekil.59 ve şekil,60’dır. Bu seri de Antoni Gaudi başta olmak üzere mozaik tekniğıyle çalışmalarını gerçekleştiren sanatçının yapıtları incelenmiş ve üç boyutlu seramik mozaikler oluşturulmuştur. Konu olarak b st ele alınarak tasarımları yapılan çalışmalar daha sonraki aşamada ise seramik çamuru kullanılarak serbest şekillendirme yapılmış ve pişirilmiştir.  zerine eklenecek mozaik parçalar ise seramik çamurunun 0,3 cm kalınlığında açılan plakaların bisküvi pişirimi yapıldıktan sonra çeşitli renk skalası oluşturabilmek için farklı renklerde sırlama işlemi yapılmıştır.

Uygulama konusunun b st olarak seçilmesindeki en önemli etken, genel olarak mozaik tekniğinin antik dönemden günümüze kadar uygulanan yüzeylerin iki boyutlu olarak kullanıldığı ve Zeugma’da yer alan “ingene Kızı” mozaiğinin üç boyutlu bir form üzerinde etkisinin nasıl olacağı d ş n lmekle başlamıştır.

Uygulamaların tasarım aşamasında farklı açılardan alacağı ışık ve gölge etkisi de düşünülmüştür. Bu noktada çalışmanın farklı açılardan nasıl g z keceğı tasarımları etkilemiştir.

Şekil 58. Büst I, Seramik Mozaik, 2022, 21x15x11 cm

(Fotoğraf: Betül Küplemez)

Şekil 59. *Büst II, Seramik Mozaik, 2022, 26x15x14 cm*

(Fotoğraf: Betül Küplemez)

Şekil 60. Büst III, Seramik Mozaik, 2022, 20x14x14 cm

(Fotoğraf: Betül Küplemez)

Şekil 61. *Büstler, Seramik Mozaik, 2022, 48x26x16 cm*

(Fotoğraf: Betül Küplemez)

SONUÇ

Yapılan araştırma sürecinde mozaik tekniğinin ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir. Tarih boyunca uygulanan geleneksel bir teknik olarak kullanılmasının yanında modern tasarımlarda da yer almıştır. Mozaik tekniği günümüze kadar ulaşan teknik özelliklerini koruyabilmiş sanat dallarından biridir ve gelişen teknolojiyle birlikte günümüzde de kullanımı devam etmektedir.

Bu çalışmada mozağin teknik ve malzeme çeşitliliğinin yanı sıra kullanılan yüzeylerde diziliş sırasına göre farklı etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Tek başına anlam ifade etmeyen ufak parçaların yan yana diziliminden ortaya çıkan ve mozaik olarak adlandırılan bu görsel bütünlük, eski zamanlardan günümüze kadar uzanmaktadır. Eski dönemlerde sadece doğada bulunan taş parçalarıyla kısıtlı olan bu teknik zamanla seramik, cam, mermer, ahşap, kâğıt ve kumaş gibi birçok malzemeye ve doğal olarak farklı yapım tekniklerini de beraberinde getirmiştir.

Mozaik, uygulamalarındaki farklılıklar kullanılan malzemenin farklı yerleştirme ve yapıştırma temeline dayanır. İlk uygulandığı antik dönemlerden günümüze kadar farklı biçimlerde kullanılabilirliğini sürdürmüştür. Sonuç olarak bir mozaik yapımı uygulanacak desenin çizimi, tasarımı, mozaik parçalarının döşenmesi ve sabitlenmesi için yapım tekniğine göre alçı ya da diğer sabitleyici maddeler kullanılabilir.

İç ve dış mekân fark etmeksizin birçok alanda kullanılabilen bu teknik tasarımcıya sınırsız olanaklar sunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre tarih boyunca mozaik tekniğinin farklı biçimlerde kullanıldığı arkeolojik kazılarda bulunan mozaik parçaların çokluğu bu tezin oluşmasının başlıca sebeplerinden biridir. Teknik, resim alanının da bir dalı olarak adlandırılmakta, kullanılan seramik parçalarla da aralarında oluşan bir bağ süreci gözlemlenmiştir.

Seramik malzeme ile yapılan mozaik tekniği, geri dönüşüm ve doğaya olan saygının yanında, uzun yıllar boyunca kullanılan ve maliyeti uygun aynı zamanda istenilen renk tonlarının ve istenilen boyutların kolaylıkla bu malzemeden elde edilebilir olması seramik mozağin tercih edilme sebeplerini arttırmıştır.

Seramik mozağin bir diğer sağladığı kolaylık ise üzeri sır olarak adlandırılan camsı yüzey tabakasının kolay temizlenebilir, sıhhi olması ve dışardan gelebilecek çoğu zarara karşı dayanıklı olması da tercih sebeplerini kuvvetlendiren etkiler arasında yer almaktadır.

Bu araştırmalar sonucunda mozaik tekniğinin gerek endüstriyel gerek sanatsal uygulamalarda uzun yıllardan beri kullanıldığı görülmüştür. Bu uygulamalarda teknik ve malzeme çeşitliliğinin yanı sıra, kullanıldığı yüzeylerde de farklılıklar izlenmiştir. Farklı disiplinlerden birçok sanatçının ilgisini çeken mozaik tekniği, özellikle seramiğin yanı sıra diğer organik-inorganik malzemeler ve dijital yöntemlerle geniş bir yelpazede üretilerek hem iki boyutlu hem de üç boyutlu eserlerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Mozaik Tekniği ve Uygulamalar adlı tez araştırmasında seramiğin diğer bir dalı olan mozağin geçmişe dayanan uzun bir serüvenini araştırarak, bulunan kaynaklar derlenip ileriki araştırmalara bir nebze olsun kaynak oluşturması amaçlanmıştır. Yapılan uygulamalar sonucunda mozaik tekniğinin üç boyutlu yüzeylerde de kolayca uygulanabileceği sonucuna varılmıştır

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Fischer, P. (1971). *History and Technique*. Thames and Hudson, Londra.
- Ödekan, A. (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* (Yapı-Endüs, s. 1300).
- Üstüner, A. C. (2002). *Mozaik Sanatı*, İstanbul: (Engin Beksaç (ed.); Engin Matbaa).
- Tülek, F. (1998). *Berlin Pergamon Müzesi'ndeki Milet Orpheus Mozaığı İstanbul: (N. Başgelen (ed.); Kanaat mat).*

Dergi ve Makaleler:

- Adıbelli, I. A. (2020). *Tarsus Roma Hamamı Geç Antik Opus Sectile Döşemesi*. Journal of Mosaic Research, 2020 (13), 51–71. <https://doi.org/10.26658/jmr.781999>
- Arslan, N., & Bakan, C. (2012). *Assos Mozaikleri*. Journal of Advanced Research in Natural and Applied Sciences Dergisi, Resim 1, 1–11.
- Bütow, N. (2020). *Jan Vormann'ın Mozaik Sanatı*. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 691–701. <https://doi.org/10.32547/ataunigsed.778263>
- Çelik, M, ve Andemir, M. (2003). *Dekoratif Mermer Mozaik Yapım Teknikleri*. In Türkiye IV Sempozyumu.
- D'Agostino, A. (2019). *A mosaic floor from the Late Bronze Age building II of Uşaklı Höyük, Central Turkey*. In Antiquity (Vol. 93, Issue 372). <https://doi.org/10.15184/aqy.2019.181>

- Ekincioglu, G., Başbüyük, Z., Gölbaş, A., & Akbudak, Kaydu, İ. (2018). *Geçmişten Günümüze Doğaltaş Mozaik Sanatı ve Geleceğe Aktarılması*. Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art, 3(4), 81–91. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijiaa/issue/40265/522778>
- Işık, A. (2018). *İlk Şehirler ve Yazılı Medeniyete Geçiş*. Mavi Atlas, 6(2), 46–74. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.449801>
- Kaplan, M. (2019). *Kahramanmaraş Germenicia Mozaiklerinin Konu ve Uygulama Teknikleri Bakımından Değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 22, 141–150. <https://doi.org/10.17484/yedi.542723>
- Kaplan, Z., İpekoğlu, B., & Böke, H. (2017). *Roma Dönemi Döşeme Mozaiklerinin Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri*. Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu, November, 2–4.
- Ok, M. (2020). *Bir Esin Kaynağı Olarak Giyim Modasında Mozaik Tekniği*. Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, 13(32), 1509–1525. <https://doi.org/10.12981/mahder.783182>
- Ünal, A., & Özkaral, T. (2019). *2018 sosyal bilgiler öğretim programı ile ders kitaplarının harita kullanımı açısından incelemesi*. In 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (pp. 167–178). Istanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.018>
- Yıldız, S., & Özerden, S. (2020). *Bizans'ın Aya/Azize İrini'si*. Congress on Scientific Researches and Recent Trends-7 December 6-9, 2020 / Baku Euroasian University, Azerbaijan News.Ge, 2, 204–206.

Tezler:

- Ahari, F. (2019). *Mosaics as a Decorative Contribution to Historical and Contemporary Interiors (Issue September)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans

Tezi, dan. Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy, Eastern Mediterranean University, Interior Architecture, Cyprus.

Aktaş, S. (1998). *Peyzaj Mimarisinde, Mozaik Yöntemle Seramik Malzemeyi Kullanan 20. yy. Sanatçıları; Gaudi, Hundertwasser*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Tülay Baytuğ, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, İstanbul.

Akyazı, S. (2005). *Art Nouveau Mimarisinde Seramik Malzeme Kullanımı ve Antoni Gaudi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Lale Andiç, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Altuncu, A. (2011). *Sümerlerin Dini Tarihi*. In *ReVision* (Vol. 0, Issue 1). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Sami Kılıç, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Elazığ.

Argunhan, A. (2019). *Antakya Mevsimler Mozaiğinin Arkeometrik Yönden İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Mahmut Aydın, Batman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Batman.

Aygüneş, M. F. (2006). *Roma Dönemi Anadolu ve Doğu Akdeniz Mozaik Sanatında Dionysos Betimlemeleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Remzi Yağcı, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.

Çınar, H. (2019). *Niki de Saint Phalle'in Nana Heykelleri ve Sanatçının Ütopyası Bir Sergi "Fantastik Orman"* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Dr. Öğr. Üyesi Hünkar Yılmaz Ianniello, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Heykel Anasanat Dalı, Kocaeli.

Çokhamur, E. (2012). *İstanbul'da Bulunan Bizans Dönemi Mozaikleri: Kariye Müzesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Nilgün Bilge, Sakarya

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik ve Cam Anasanat Dalı, Sakarya.

Eren, G. (2012). *Kamusal Alanlarda Mozaik Çalışmalar “Ayasofya ve Sagrada Familia.”* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Nilgün Bilge, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik ve Cam Anasanat Dalı, Sakarya.

Erkan, O. (2006). *Mozaik Sanatı ve Büyük Saray Mozaikleri Restorasyon Çalışmaları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Yrd. Doç. Dr. Sevinç İpekar, Maltepe Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.

Güvener, Y. (2015). *Eren Eyüboğlu'nun Sanatı.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Burcu Pelvanoğlu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı, İstanbul.

Özkaymak, B. (2013). *İstanbul Büyük Saray Mozaîği'nin İmgesel Analizi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Mustafa Ertekin Doksanaltı, Selçuk Üniversitesi Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya.

Özügül, A. (1996). *Antik Döşeme Mozaiklerinde Bordür Motifleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Dr. Metin Ahunbay, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Pekel, F. (2009). *Mozaik Betimlemelerinde Görülen Ev Eşyaları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Konya.

Şahin, M. (2010). *Mozaik Sanatı Antakya ve Zeugma Mozaiklerinin Resim Analizleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Rıdvan Coşkun, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Eskişehir.

Selçuk, B. (2020). *Antakya Arkeoloji Müzesi'nde Yer Alan Mozaik Eserlerin İncelenerek Örme Yüzey Tasarımlarında Uygulanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Dr. Banu Hatice Gürcüm, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Tasarımı Anabilim Dalı, Ankara.

Tabanlı, D. (2007). *Roma Dönemi Mozaiklerinin Efes Örneğinde İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Yrd. Doç. İ. Alp Çam, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, İzmir.

Uğur, T. (2011). *Perge Antik Kentine Ait Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Ahmet Güleç, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalı, İstanbul.

Yılmaz, M. (2014). *Resim Sanatında Mücevher Estetiği ve Kullanım Alanları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Dr. Alaybey Karoğlu, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Ankara.

İnternet Kaynakları:

Albricc di Pierpaolo, (2021), “*Un Grande Mosaico di Dino Maccini fa Rivivere Un'arte Molto Antica*”, <https://www.italiaoggi.it/news/un-grande-mosaico-di-dino-maccini-fa-rivivere-un-arte-molto-antica-2531671> [11 Mayıs 2022]

Amersfoort, (2005), “*Mosaic Art Source*”, <https://mosaicartsource.wordpress.com/2007/01/01/who-was-niki-de-saint-phalle/> [10 Mayıs 2022]

Banawy M, (2012), “*Banawy*”, <https://banawy.tumblr.com/> [30 Mayıs 2022]

Bravura D, (2020), “*Dusciana Bravura*”, <https://www.duscianabravura.com/en/about> [9 Mayıs 2022]

Bravura M, “*Biografia*”, <https://www.marcobravura.com/> [9 Mayıs 2022]

Britannica, (2008), Ansiklopedinin Editörleri. “*Opus Tessellatum*”. Britannica Ansiklopedisi, <https://www.britannica.com/art/opus-tessellatum> [23 Ocak 2022]

British Museum, “*The Box*”, https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1928-1010-3 [15 Mayıs 2022]

Ceramics and Pottery Arts and Resources, (2018), “*Sergey Karlov Siberian Stone Mosaics*”, <https://www.veniceclayartists.com/tag/sergey-karlov/> [9 Mayıs 2022]

Cowan Katy, (2020), “*Rashid Johnson Mixes Painting and Ceramic Tile Mosaics to Express The Anxiety and Escapism of “Broken Men”*”. <https://www.creativeboom.com/inspiration/waves/> [23. Eylül 2022]

Dijk Siewert Van, (2022), “*Monica Machado Mosaïque Sculptures*”, <https://www.monica-machado.com/about> [4 Mayıs 2022]

Ertuğrul E, (2020), “*Dünyada Bilinen En Eski Mozaik Yozgat’ta Bulunmuş Olabilir*”, <https://arkeofili.com/dunyada-bilinen-en-eski-mozaik-yozgatta-bulunmus-olabilir/> [12 Mayıs 2022]

Ertuğrul Ö, (2021), “*Uşaklı Höyük’te 3 bin 500 Yıllık Mozaik Bulundu*”, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/usakli-hoyukte-3-bin-500-yillik-mozaik-bulundu/2364007> [12 Mayıs 2022]

Eyüboğlu E, (2020). “*Bedri Rahmi Eyüboğlu*” Eyüboğluonline, <https://www.eyubogluonline.com/bedri-rahmi-eyuboglu-kimdir> [15 Mayıs 2022]

Eyüboğlu E, (2020). “*Eren Eyüboğlu*” Eyüboğluonline, <https://www.eyubogluonline.com/eren-eyuboglu-kimdir> [15 Mayıs 2022]

- Genç, G, (2022). *Gülistan Genç Hayatı ve İşleri*. Mayıs 2022, Mail@gulistangencster@gmail.com. Mayıs 2022.
- Hurs Jacqui, (2022), “*Without Breakers, There Are No Makers*”, <https://www.mussimosaics.co.uk/index.php> [3 Mayıs 2022]
- Kaleidoscope Art, “*Dusciana Bravura Mosaic Sculpture*”, <https://vsemart.com/dusciana-bravura-mosaic-sculpture/> [5 Mayıs 2022]
- Lecut, Frederic (2020), “*Opus Signium*”. <https://mosaic-blues.com/blog/2020/11/16/opus-signinum/> [6 Şubat 2022]
- Maccini Dino, (2018), “*L’arte del Mosaico Nella Nostra Contemporanetià*”, <https://dinomaccini.it/biografia/> [10 Mayıs 2022]
- Mosaic Art Source, (2007), “*The Standard of Ur – Mesopotamia Mosaic – The British Museum – London, England*”, <https://mosaicartsource.wordpress.com/2007/01/17/the-standard-of-ur-mesopotamia-mosaic-the-british-museum-london/> [14 Mayıs 2022]
- Öztürk, Ö, (2019), “*Kalenderhane Camii*”, <https://ozhanozturk.com/2019/10/30/kalenderhane-camii/> [14 Nisan 2022]
- Pereira Bea, (2013), “*Ilya Iliev Mosaico Sem Segredos*”, <http://beapereira.blogspot.com/?sref=fb&m=1> [3 Mayıs 2022]
- Salman, B, (2020), “*Opus Sectile*”. Aktüel Arkeoloji, <https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/arkeoloji/opus-sectile> [13 Şubat 2022]
- Sheets Hilarie M., (2021), *In Rashid Johnson’s Mosaic Broken Lives Pieced Together*, <https://www.nytimes.com/2021/09/23/arts/design/rashid-johnson-met-opera-mosaic.html> [22 Eylül 2022]
- Semerci, S, (2022). *Süha Semerci Hayatı ve İşleri*. Haziran 2022, Mail@suhasemerci@gmail.com. Haziran 2022.

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğü. (2022). '*Kamusal Alan*', <https://sozluk.gov.tr/> [24.09.2022]

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (2015). *Fire, zaiyat ve randıman oranları*.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Polatlı Kaymakamlığı, “*Gordion Kral Midas Tümülsü*”, <http://www.polatli.gov.tr/gordion-kral-midas-tumulusu> [10 Nisan 2022]

Uz Tarih, (2018), “*Ur Kraliyet Mezarları ve Büyük Ölüm Çukuru*”, <https://www.uztarih.com/2018/08/ur-kraliyet-mezarlari-ve-buyuk-olum.html> [10 Mayıs 2022]

ÖZGEÇMİŞ

Ad, Soyad: Betül KÜPLEMEZ

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim:

Lisans: (yıl, üniversite, bölüm)

2019, Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü

Lise:

2015, Besim Atalay Güzel Sanatlar Lisesi, Resim Bölümü

Alınan Sertifikalar:

2022, Millî Eğitim Bakanlığı Meslek ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Usta Öğreticilik Belgesi, İzmir

2019, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Eğitimi, Uşak

Katıldığı Sergiler:

2020, Bon Art Project, Online Sergi

2020, Dönüşüm, Portfolyou, Online Sergi

2020, Heykel, Portfolyou, Online Sergi

2020, Art Therapy, Uluslararası Sanat ve Terapi Sergisi, Online Sergi

2020, Online Art Project Contemporary Art Initiative, Online Sergi

2019, Bırak Bunu Düşüneyim, Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Karma Öğrenci Sergisi, Uşak

2019, Birlikte, Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Karma Öğrenci Sergisi, Uşak

2018, Lisans ve Yüksek Lisans Öğrenci Sergisi, Uşak Üniversitesi Sanat Galerisi, Uşak

2018, Türkiye Harp Malulü Gaziler Şehit Dul ve Yetimler Derneği Yararına Uşak Üniversitesi Öğretim Elemanları ve Öğrenci Seramik Sergisi, Uşak

2016, İz, Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Lisans ve Yüksek Lisans Karma Öğrenci Sergisi, Uşak

Katıldığı Yarışmalar:

2021, İzmir Rotary Kulübü 16. Altın Testi Seramik Yarışması, ‘Sergileme’, İzmir

2020, 10. Gizem Frit Yarışması, ‘Sergileme’, Sakarya

2018, 6. Uluslararası Genç Katılımcı Seramikçiler ve Karo Yarışması, ‘Sergileme’, Uşak

2016, 5. Uluslararası Genç Katılımcı Seramikçiler ve Karo Yarışması, ‘Sergileme’, Uşak

Katıldığı Çalıştaylar:

2019, Sepet Fırını Seramik Pişirimi Yıl Sonu Etkinliği, Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Antalya/Olympos

